

Zenon PIECH

<https://orcid.org/0000-0003-0293-4467>

Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego

Profesor Sylwiusz Mikucki (1898–1983)

Zarys treści: Sylwiusz Mikucki (1898–1983) to nieco zapomniany specjalista w zakresie nauk pomocniczych historii. Był uczniem Władysława Semkowicza. Po ukończeniu studiów prawniczych i historycznych pracował najpierw jako nauczyciel gimnazjalny, a następnie jako dyrektor kancelarii Polskiej Akademii Umiejętności. W Katedrze Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego został zatrudniony dopiero po II wojnie światowej, obejmując ją po W. Semkowiczu. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się na heraldyce, sfragistyce oraz dyplomatyce. Jego dorobek naukowy jest ilościowo dość skromny, ale merytorycznie znaczący. Są to prace na wysokim poziomie, wytyczające nowe kierunki badań i inspirujące także współcześnie. Artykuł omawia jego działalność naukową i jest próbą jej podsumowania oraz określenia miejsca, jakie zajmował on w badaniach nauk pomocniczych historii.

Abstract: Sylwiusz Mikucki (1898–1983) is a somewhat forgotten expert in auxiliary historical sciences. He was a student of Władysław Semkowicz. After completing his studies in law and history, he first worked as a secondary school teacher and then as director of the Polish Academy of Arts and Sciences' office. He was not employed at the Department of Auxiliary Sciences of History at the Jagiellonian University until after the Second World War, when he succeeded Władysław Semkowicz. His scientific interests encompassed heraldry, sphragistics, and diplomatics. Although Mikucki's academic output is modest in quantity, it is significant in quality. His high-quality works have set new research directions and continue to inspire scholars today. This article discusses his academic contributions and aims to summarise his work, highlighting the role he played in the auxiliary sciences of history.

Słowa kluczowe: Sylwiusz Mikucki, nauki pomocnicze historii, dyplomatyka, dyplomatyka ruska, notariat publiczny w średniowieczu, heraldyka, sfragistyka

Keywords: Sylwiusz Mikucki, auxiliary sciences of history, diplomatics, Ruthenian diplomatics, public notaries in the Middle Ages, heraldry, sphragistics

W 2023 r. minęła czterdziesta rocznica śmierci prof. Sylwiusza Mikuckiego. To dobry czas, aby przypomnieć postać nieco zapomnianego badacza nauk pomocniczych historii. Jego naukowa biografia jest ważną częścią zarówno krakowskich, jak i ogólnopolskich nauk pomocniczych historii. Był uczniem Władysława Semkowicza, jego następcą na Katedrze Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego [dalej: Katedra NPH]. Piastował w Uniwersytecie Jagiellońskim wiele ważnych funkcji: był dyrektorem Instytutu Historycznego, dziekanem Wydziału Filozoficznego, prorektorem, pełnił też wiele innych funkcji na uczelni. Jednak nie osiągnął tak silnej pozycji naukowej, jak jego poprzednicy, Stanisław Krzyżanowski i Władysław Semkowicz, czy też pracująca wraz z nim w tym samym czasie Zofia Kozłowska-Budkowa. Jego dorobek naukowy jest ilościowo skromny,

ale merytorycznie znaczący. Są to prace ważne, na wysokim poziomie, wytyczające nowe kierunki badań i inspirowane do dziś¹.

Artykuł jest podsumowaniem jego działalności naukowej i próbą określenia miejsca, jakie zajmował w badaniach nauk pomocniczych historii. Niniejsze opracowanie zamyka jednocześnie pewien etap badań historii Katedry/Zakładu NPH w latach 1890/1891–2025. W cyklu artykułów opracowano już sylwetki pracowników oraz ich naukową działalność: Stanisława Krzyżanowskiego, Władysława Semkowicza, Zofii Kozłowskiej-Budkowej, Zbigniewa Perzanowskiego i Bożeny Wyrozumskiej². Jedyne postać S. Mikuckiego oczekiwała na monograficzne ujęcie. Ostatnio opracowano też działalność pracowników Zakładu NPH w nowszych czasach³.

S. Mikucki urodził się 24 I 1898 w Krakowie. Ukończył gimnazjum w Bochni, gdzie zdał maturę w 1916 r. Studiował w Uniwersytecie Jagiellońskim prawo oraz historię (podobnie jak S. Krzyżanowski i W. Semkowicz). Studia prawnicze odbył w latach 1916–1921, historyczne zaś w latach 1923–1926. W dramatycznych latach 1920–1921 odbył służbę wojskową, uzyskując stopień kaprala⁴. Absolutorium z prawa uzyskał w 1921 r., a z historii w 1927 r. Doktoryzował się z historii w 1928 r. pod kierunkiem W. Semkowicza. Po ukończeniu studiów pracował najpierw jako nauczyciel gimnazjalny w Tarnowskich Górach (1925–1928), a następnie w latach 1928–1939 jako dyrektor kancelarii Polskiej Akademii Umiejętności. Habilitował się w 1936 r. Wtedy jako docent podjął wykłady z nauk pomocniczych historii na Uniwersytecie Jagiellońskim⁵. Był, obok Karola Buczka, pierwszym habilitowanym uczniem W. Semkowicza, co mogło mieć pewien wpływ na jego rekomendację na stanowisko kierownika Katedry NPH.

¹ Literatura dotycząca postaci S. Mikuckiego jest dość skromna: Z. Perzanowski, *Sylwiusz Mikucki (24 I 1898 – 23 VII 1983)*, *St. Hist.*, 27, 1984, s. 555–557; tenże, *Sylwiusz Mikucki (24 I 1898 – 23 VII 1983)*, „*Archeion*”, 79, 1985, s. 274–276; J. Wyrozumski, *Sylwiusz Mikucki 24 I 1898 – 23 VII 1983*, *St. Źródł.*, 29, 1985, s. 245–246; tenże, *Profesor Sylwiusz Mikucki*, „*Tygodnik Powszechny*”, 37, 1983, nr 34, s. 4; Z. Siess, *Prof. Sylwiusz Mikucki (1898–1983)*, „*Gazeta Wyborcza*. Dodatek Krakowski”, 6 VIII 2003. Najobszerniejsze dotychczas opracowanie na jego temat: Z. Piech, *Kierunki badań w Katedrze/Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego 1945–2004*, w: *220 lat nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, red. Z. Piech, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne*”, 152, 2025, nr 2, s. 282–291. Niniejszy artykuł stanowi poszerzoną kontynuację badań nad jego sylwetką naukową. Wykorzystałem następujące materiały źródłowe: Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie: Mikucki Sylwiusz WF II 121 (teczka doktorska), WF II 504 (teczka habilitacyjna), DSO I Mikucki Sylwiusz; Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Sylwiusz Mikucki K III-147, 1–3, a także BPAU/PAN, Dział Zbiorów Specjalnych, rkps 4059, 4604, 4688, t. 6, rkps 4691, t. 1, rkps 4701, t. 3, rkps 4887, 4545, t. 3, rkps 4557, t. 1, rkps 4663, 9685, 10 212, 10 588, 10 595, 11 128, t. 1, rkps 11 570, 13 129 – w rękopisach tych znajdują się jedynie pojedyncze dokumenty dotyczące S. Mikuckiego. Dr. Marcinowi A. Klemenskiemu dziękuję za przeprowadzenie wstępnej kwerendy w Dziale Zbiorów Specjalnych Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie.

² Z. Piech, *Stanisław Krzyżanowski – badacz „rzeczy dyplomatycznej w Polsce” czy organizator nauki?*, w: *Katedra Historii Polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Odniesienia, interpretacje, pamięć*, red. K.K. Daszyk, T. Kargol, Kraków 2019, s. 145–202; tenże, *Władysław Semkowicz jako twórca nowoczesnych nauk pomocniczych historii. Refleksje w siedemdziesiątą piątą rocznicę śmierci*, *St. Źródł.*, 62, 2024, s. 141–169; M. Starzyński, K. Ożóg, *Erudita. O Zofii Kozłowskiej-Budkowej*, w: Z. Kozłowska-Budkowa, *Wspomnienia z lat 1893–1923*, oprac. M. Starzyński, Kraków 2018, s. IX–XXX; Z. Piech, *Profesor Zbigniew Perzanowski – badacz, nauczyciel, człowiek*, w: *Profesor Zbigniew Perzanowski (1922–1999). Historyk, archiwista, nauczyciel*, red. Z. Piech, Kraków 2021, s. 17–82; tenże, *Profesor Bożena Wyrozumska (1933–2022)*, *St. Źródł.*, 61, 2023, s. 237–243; M. Starzyński, *Droga – Drogi. O profesor Bożennę Wyrozumską w pięćdziesięciolecie odnowienia doktoratu*, w: B. Wyrozumska, *Fontes. Prace wybrane z dziejów średniowiecza i nauk pomocniczych historii*, wybór i oprac. M. Starzyński, Kraków 2018, s. IX–XXI. Podsumowanie tych badań: Z. Piech, *Nauki pomocnicze historii w Uniwersytecie Jagiellońskim 1805–1890/1891–1945. Główne kierunki badań*, w: *220 lat nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, s. 233–278; tenże, *Kierunki badań w Katedrze/Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii*, s. 279–339. W wymienionych artykułach znajdują się odsyłacze źródłowe i dalsza literatura przedmiotu.

³ J. Rogulski, *Kierunki współczesnych badań w Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 2005–2025*, w: *220 lat nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, s. 341–370.

⁴ W latach 1920–1921 S. Mikucki służył w Centralnym Obozie Szkół Podoficerskich Artylerii w Poznaniu, a następnie jako instruktor w 6 Pułku Artylerii Przeciwpancernej w Krakowie.

⁵ O studiach i etapach kariery S. Mikuckiego w Uniwersytecie Jagiellońskim zob. M. Barcik, A. Cieślak, P. Gaszyński, D. Grodowska-Lulińska, U. Perkowska, P.M. Żukowski, *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51–1917/18, M–N*, red. K. Stopka, Kraków 2011, s. 409–410; U. Perkowska, *Corpus Academicorum Facultatis Philosophie Universitatis Iagellonicae 1850–1945*, Kraków 2007, s. 242.

Il. 1. Dr Sylwiusz Mikucki jako docent nauk pomocniczych historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1938; Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, DSO I Mikucki Sylwiusz, F 3700

6 XI 1939 został aresztowany wraz z grupą profesorów (m.in. W. Semkowiczem) w ramach Sonderaktion Krakau i osadzony w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen, z którego został zwolniony 8 II 1940⁶. Po powrocie krótko pracował jako urzędnik w Krakowskim Komitecie Pomocy (marzec – maj 1940 r.), a następnie do końca wojny w Banku Emisyjnym. W Katedrze NPH został zatrudniony na etacie dopiero po wojnie, gdzie pracował aż do przejścia na emeryturę w 1968 r. Od 1 VI 1946 był tam zatrudniony, najpierw na stanowisku etatowego docenta, w grudniu tego roku otrzymał tytułarną profesurę. W maju 1949 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1957 r. profesora zwyczajnego. Równocześnie był zatrudniony w PAU, najpierw – jak przed wojną – na stanowisku dyrektora kancelarii, a po jej likwidacji, od 1953 r., na stanowisku samodzielnego pracownika naukowego Polskiej Akademii Nauk. W 1947 r. wybrano go na członka korespondenta PAU. Zatrudnienie w PAU, a następnie w PAN było niekorzystne z punktu widzenia kierowania Katedrą NPH, gdyż musiał dzielić czas między te dwie instytucje, dużo czasu poświęcając Akademii, ze szkodą dla Katedry⁷.

1 IX 1952 S. Mikucki został mianowany kierownikiem Katedry NPH po W. Semkowiczu. Odbyło się to w dramatycznych okolicznościach, a sam proces obsadzania katedry trwał 5 lat. Wiązało się to z zarzutami władz państwowych w stosunku do W. Semkowicza o rzekomą kolaborację z Niemcami

⁶ O pobycie S. Mikuckiego w obozie oraz dalszych losach w czasie okupacji zob. I. Paczyńska, *Aktion gegen Universitäts-Professoren (Kraków, 6 listopada 1939 roku) i okupacyjne losy aresztowanych*, Kraków 2019, według indeksu.

⁷ Pewne informacje o pracy S. Mikuckiego w PAU zob. P. Hübner, *Siła przeciw rozumowi. Losy Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1939–1989*, Kraków 1994, według indeksu.

w czasie okupacji. Już 21 IV 1945 minister oświaty polecił władzom Uniwersytetu Jagiellońskiego wszczęcie postępowania dyscyplinarnego w stosunku do W. Semkowicza, a 12 maja tego roku zawiesił go w obowiązkach profesora UJ. Powodem decyzji była rzekoma kolaboracja z Niemcami w czasie jego pracy w Institut für Deutsche Ostarbeit. Mimo że Specjalna Komisja Dyscyplinarna UJ nie dopatrzyła się znamion kolaboracji i ostatecznie wnioskowała o umorzenie postępowania, ministerstwo podjęło decyzję o przeniesieniu W. Semkowicza w stan spoczynku z dniem 31 XII 1947, w związku z przekroczeniem granicy wieku⁸. Na stanowisku kierownika Katedry powstał wakat. Były to dla Katedry NPH bardzo trudne chwile o dalekosiężnych skutkach⁹.

Proces obsadzenia Katedry NPH trwał długo. W 1947 r. przeprowadzono ogólnopolską ankietę w sprawie jej kierownictwa, w wyniku której S. Mikucki został wskazany przez jej uczestników i rekomendowany na to stanowisko przez Radę Wydziału. Jednak nominacja dokonana przez ministra szkolnictwa wyższego opóźniała się i nastąpiła dopiero 1 IX 1952. Do tego czasu, w latach 1948/1949–1950/1951, S. Mikucki pełnił funkcję kierownika Seminarium NPH.

Uczestnikami ankiety byli profesorowie: Tadeusz Manteuffel, Kazimierz Tymieniecki, Karol Maleczyński, Leon Białkowski, Stanisław Zajączkowski i Roman Grodecki. W jej wyniku jednogłośnie wskazano S. Mikuckiego, jednocześnie dwóch uczestników na drugim miejscu wytypowało Aleksandra Gieysztorę. Podsumowania ankiety dokonał W. Semkowicz, opracowując „Referat dotyczący się prof. dra Sylwiusza Mikuckiego jako kandydata do katedry nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Jagiellońskim”¹⁰. Referat jest niedatowany, ale musi pochodzić z końca 1947 r. Jest to interesujące źródło charakteryzujące nie tylko kandydata, ale także ówczesne środowisko badaczy naszych dyscyplin. Autor stwierdza, że przy obsadzaniu Katedry NPH powinni być wzięci pod uwagę wszyscy profesorowie i docenci tego przedmiotu na uniwersytetach polskich, i wymienia siedem osób. Na pierwszym miejscu „sędziwego i wielce zasłużonego” Stanisława Kętrzyńskiego z Warszawy, który jednak ze względów zdrowotnych nie może być brany pod uwagę. Z młodych warszawskich docentów wskazuje Jadwigę Karwasińską i A. Gieysztorę. Z Wrocławia K. Maleczyńskiego, który jednak, kierując katedrą historii Śląska i podejmując inne prace naukowo-organizacyjne „tak ważne na Śląsku”, też nie może być brany pod uwagę. Z Krakowa referent wymienia trzy osoby: S. Mikuckiego, który wówczas był już profesorem tytularnym, Z. Kozłowską-Budkową, zatrudnioną na stanowisku adiunkta, oraz Mariana Friedberga. Nie wymienia docenta Karola Buczka, habilitowanego w 1936 r., który w tym czasie odbywał wyrok piętnastoletniego więzienia za działalność polityczną¹¹. K. Buczek był w okresie międzywojennym bliskim współpracownikiem W. Semkowicza i być może gdyby nie uwięzienie, to on byłby rekomendowany na stanowisko kierownika Katedry NPH. Zadziwiające, że wśród potencjalnych kandydatów nie znalazł się Marian Gumowski, który miał ogromny dorobek naukowy z zakresu nauk pomocniczych historii, w szczególności numizmatyki, sfragistyki, heraldyki i medalierstwa¹². Zastanawiające jest, jakie motywy zadecydowały o niezgłoszeniu jego kandydatury?

⁸ O pracy W. Semkowicza w Ostinstitut oraz oskarżeniach i procesie jego oczyszczenia zob. W. Bieńkowski, *Semkowicz Władysław Aleksander*, w: PSB, t. 36, Warszawa–Kraków 1995–1996, s. 239–240; zob. też A. Palarczykówna, J. Stosik, *Praca Władysława Semkowicza w czasie okupacji*, St. Hist., 46, 2003, z. 2, s. 259–264.

⁹ Sytuację personalną Katedry NPH w owym czasie opisuje T.P. Rutkowski, *Nauki historyczne w Polsce 1944–1970. Zagadnienia polityczne i organizacyjne*, Warszawa 2007, s. 27, jednak podając niektóre informacje, nie powołuje się na archiwalia. Ten trudny okres w historii Katedry NPH wymaga osobnego omówienia; zob. też. Z. Perzanowski, *Z dziejów Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki w Uniwersytecie Jagiellońskim*, w: *Tradycje i perspektywy nauk pomocniczych historii w Polsce. Materiały z sympozjum w Uniwersytecie Jagiellońskim dnia 21–22 października 1993 roku Profesorowi Zbigniewowi Perzanowskiemu przypisane*, red. M. Rokosz, Kraków 1995, s. 21–27.

¹⁰ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, DSO I Mikucki Sylwiusz, s. 11–14.

¹¹ O postaci K. Buczka zob. F. Sikora, *O życiu i działalności Karola Buczka*, w: K. Buczek, *Studia z dziejów ustroju społeczno-gospodarczego Polski piastowskiej*. 1, wybór i przyg. do dr. W. Bukowski, wstęp F. Sikora, J. Wroniszewski, Kraków 2006, s. 15–36. Z nowszych prac można wymienić: P. Węcowski, *Trudne życie na wolności. Korespondencja Karola Buczka z Gerardem Labudą z lat 1954–1956*, Rocz. Hist., 85, 2019, s. 219–237.

¹² Szeroką charakterystykę działalności M. Gumowskiego przedstawiono na konferencji „Dorobek naukowy profesora Mariana Gumowskiego. W 35. rocznicę śmierci”, która odbyła się w Toruniu w 2009 r. Materiały konferencji opublikowano w Rocz. Herald., nowa seria, 12 (23), 2013. Tam też zamieszczono bibliografię jego prac.

Komisja rozpatrywała tę sprawę aż na trzech posiedzeniach i, zgodnie z rekomendacjami ankiety, wskazała S. Mikuckiego. W. Semkowicz zamieścił w referacie obszerną charakterystykę jego działalności naukowej oraz dydaktycznej, uwzględniając także jego walory naukowe jako przyszłego kierownika Katedry.

Stwierdza on, że S. Mikucki w swojej działalności naukowej zajmuje się dwiema grupami nauk pomocniczych historii, paleograficzno-dyplomatyczną i heraldyczno-genealogiczną (poprawnie powinno być: heraldyczno-sfragistyczną, gdyż genealogią S. Mikucki się nie zajmował). „Jest on przeto jedynym z docentów, którzy nie zasklepiają się w zakresie jednej z powyższych grup nauk, obejmuje ich ogół i całokształt”. Omawiając jego prace dyplomatyczne, zwraca uwagę na ich walor wynikający z historycznego i prawniczego wykształcenia, i podkreśla, że w tego rodzaju badaniach niezbędna jest znajomość prawa i myślenia prawniczego. „Po dwóch prawnikach-historykach na krakowskiej katedrze nauk pomocniczych historii, profesorach Krzyżanowskim i Semkowiczu, byłby więc dr Mikucki nabytkiem z tego względu nieocenionym”. Zwraca też uwagę, że w ostatnim czasie S. Mikucki rozszerzył zainteresowania na dyplomatykę ruską.

Omawiając prace heraldyczno-sfragistyczne, stwierdza, że „wykazują one te same walory co prace z zakresu dyplomatyki. Dążąc do jak najszerszego opanowania całego dostępnego materiału źródłowego, poddanego zawsze krytycznej analizie, dają one na tak ujętej podstawie dobrze skonstruowaną syntezę, oznaczającą się jasnym i zajmującym przedstawieniem rzeczy”. Uwagi W. Semkowicza bardzo dobrze charakteryzują sylwetkę i twórczość naukową S. Mikuckiego, która zostanie szerzej omówiona w dalszej części artykułu.

Z referatu W. Semkowicza dowiadujemy się, jakie zajęcia S. Mikucki prowadził w latach 1936–1939 i 1945–1948. Były to wykłady z dyplomatyki ogólnej, cesarskiej i papieskiej oraz dyplomatyki polskiej XIII i XIV w. Specjalny wykład poświęcił instrumentowi notarialnemu i notariatowi publicznemu w Polsce średniowiecznej. Omawiał też źródła heraldyki polskiej do czasów Bartosza Paprockiego. Prowadził ogólne ćwiczenia paleograficzno-dyplomatyczne oraz ćwiczenia z dyplomatyki cesarskiej i papieskiej. W roku akademickim 1947/1948 wykladał „encyklopedię nauk pomocniczych historii, dyplomatykę bizantyńską i początki dyplomatyki ruskiej oraz prowadzi ćwiczenia z zakresu dyplomatyki ruskiej. Ponadto wykłada heraldykę średniowieczną i prowadzi ćwiczenia z zakresu źródeł heraldycznych”¹³.

Z obecnej perspektywy wydaje się zadziwiające, że przy obsadzaniu Katedry w zasadzie nie była brana pod uwagę Z. Kozłowska-Budkowa, chociaż była do tego predestynowana nie mniej niż S. Mikucki – a może nawet bardziej niż on¹⁴. Była starsza od niego o 5 lat, pracowała w Katedrze już od 1924 r. Była wieloletnią współpracowniczką W. Semkowicza, który w zastępstwie powierzał jej różne katedralne obowiązki, łącznie z prowadzeniem seminarium, które zresztą podjęła, gdy profesor został uwięziony przez Niemców w obozie w Sachsenhausen. Za sprawą realizacji różnych zadań Katedry była znacznie lepiej zorientowana w jej bieżącej problematyce naukowej, a także w sprawach dydaktycznych i organizacyjnych. Jej zaangażowanie w uratowanie w czasie okupacji Gabinetu NPH, jego biblioteki i zbiorów trudno przecenić, podobnie jak wkład w przeniesienie Gabinetu po wojnie na poprzednie miejsce. Jak napisała o niej B. Wyrozumska: „Seminarium było jej drugim domem”¹⁵. Zasługi te okazały się jednak bez znaczenia. Być może nie był to jeszcze czas sprzyjający zatrudnieniu kobiety na tym stanowisku. Również jej awanse przebiegały wolniej w porównaniu z S. Mikuckim: nominację na profesora nadzwyczajnego otrzymała dopiero w 1956 r., a wniosek o mianowanie profesorem zwyczajnym wycofała z ministerstwa¹⁶.

Mimo że S. Mikucki był dotychczas zdecydowanie mniej związany z Katedrą, to on objął jej kierownictwo. Zdecydowała o tym wysoka ocena jego dotychczasowej działalności naukowej, dokonana przez uczestników ogólnopolskiej ankiety oraz przez samego W. Semkowicza. Jego stanowisko musiało

¹³ Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, DSO I Mikucki Sylwiusz, s. 14. O zajęciach dydaktycznych prowadzonych przez S. Mikuckiego zob. też Z. Perzanowski, *Sylwiusz Mikucki* [1985], s. 375.

¹⁴ O postaci Z. Kozłowskiej-Budkowej zob. M. Starzyński, K. Ożóg, *Erudita*, s. IX–XXX.

¹⁵ B. Wyrozumska, *Zofia Kozłowska-Budkowa (1 XII 1893 – 29 VIII 1986)*, *Kwart. Hist.*, 96, 1989, nr 1–2, s. 363.

¹⁶ M. Starzyński, K. Ożóg, *Erudita*, s. XVIII–XIX.

mieć w tej sprawie decydujące znaczenie¹⁷. Jeśli przyjrzymy się dorobkowi ich obojga z perspektywy 1947 r., gdy prowadzona była ankieta, dorobek S. Mikuckiego był znaczący, tematycznie szerszy, bardziej związany z klasycznymi naukami pomocniczymi historii, merytorycznie na wysokim poziomie i bardzo nowatorski. To zapewne przeważało, choć i twórczość Z. Kozłowskiej-Budkowej miała dużą wagę naukową.

Do tego czasu Z. Kozłowska-Budkowa dała się poznać jako współautorka, pod kierownictwem W. Semkowicza, *Mapy województwa krakowskiego w dobie Sejmu Czteroletniego* oraz pierwszego tomu *Materiałów do słownika historyczno-geograficznego województwa krakowskiego w dobie sejmku czteroletniego*, była współautorką, również z W. Semkowiczem, reedycji *Album Palaeographicum* S. Krzyżanowskiego, a przede wszystkim autorką fundamentalnego *Repertorium polskich dokumentów doby piastowskiej do końca XII wieku*. Oprócz tego była autorką 13 artykułów, 10 recenzji i 19 biogramów w *Polskim słowniku biograficznym*¹⁸. Dorobek ten uległby wydatnemu wzmocnieniu, gdyby opublikowała obroniony w 1923 r. doktorat poświęcony klasztorowi cystersów w Koprzywnicy, który ukazał się w postaci obszernego artykułu dopiero w 1983 r. W 1947 r. Z. Kozłowska-Budkowa miała już 54 lata i nikt nie mógł przewidzieć, że dopiero w późniejszym wieku jej dorobek tak wydatnie się rozwinie.

Paradoks polegał na tym, że od czasu obsadzenia Katedry dorobek Z. Kozłowskiej-Budkowej systematycznie i dynamicznie wzrastał, a dorobek S. Mikuckiego uległ spowolnieniu. Jej pozycja naukowa rosła, jego malała. Na pewno nie sprostął w pełni tym oczekiwaniom, które wiązali z nim uczestnicy ankiety rekomendujący go na stanowisko kierownika Katedry. Trzeba jednak zaznaczyć, że wypełnił on wszystkie podstawowe wymogi, które na nim spoczywały, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

Zainteresowania naukowe S. Mikuckiego koncentrowały się na heraldyce, sfragistyce i dyplomatyce. W pierwszym okresie zajmował się problematyką heraldyczną w powiązaniu ze sfragistyką traktowaną jako źródło do heraldyki¹⁹. Rozprawę doktorską poświęcił barwie w heraldyce rycerstwa polskiego i zachodniego²⁰. Była to pierwsza w polskiej literaturze praca na ten temat, pogłębiona i wyprzedzająca w tym zakresie badania zagraniczne, pionierska w skali europejskiej²¹. Oceniając ją, W. Semkowicz napisał: „Praca prof. Mikuckiego jest pierwszą w literaturze heraldycznej poważną próbą krytycznej analizy elementów herbowych przy pomocy ściśle naukowej metody badania”²².

Zapewne inicjatorem tego tematu był W. Semkowicz, pod którego kierunkiem S. Mikucki ją napisał, i plasowałbym ją w nurcie systematycznych badań nad genealogią oraz heraldyką średniowiecznego rycerstwa realizowanych przez profesora z jego uczniami. W każdym razie we wstępie S. Mikucki dziękuje mu za „życzliwość, cenne rady i wskazówki”. Dwa lata później, w ramach badań nad heraldyką

¹⁷ S. Mikuckiego musiała łączyć z W. Semkowiczem głębsza więź. Na odbitce streszczenia referatu *Studia nad najstarszą dyplomatyką ruską. I. Dogowory z Grekami*, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności”, 48, 1947, nr 3, s. 76–78, zamieścił znamiennej dedykację: „Panu Profesorowi Władysławowi Semkowiczowi z wyrazami prawdziwie synowskich uczuć czci i oddania, 21 VI 47, Sylwiusz[us] Mikucki”. Słowa te napisał nie młodociany uczeń, lecz profesor liczący wówczas już 49 lat. Odbitka z dedykacją znajduje się w zbiorach Pracowni NPH i Źródłoznawstwa UJ. Przypomnijmy, że S. Mikucki przebywał razem z W. Semkowiczem w obozie w Sachsenhausen. Może połączyła ich wspólnota cierpienia? Jednak J. Semkowiczowa, opisując pobyt męża w obozie na podstawie jego wspomnień, w ogóle nie wymienia S. Mikuckiego, zob. J. Semkowiczowa, *Władysław Semkowicz w Sachsenhausen 1939–1940*, St. Hist., 12, 1969, z. 4 (47), s. 561–602.

¹⁸ Wykaz publikacji, zob. *Bibliografia prac Zofii Kozłowskiej Budkowej za lata (1915) 1922 – 1988 (2016)*, oprac. M. Starzyński, [S. Szczur], w: Z. Kozłowska-Budkowa, *Wspomnienia z lat 1893–1923*, s. XXXI–L.

¹⁹ Wykaz publikacji, zob. *Bibliografia prac Sylwiusza Mikuckiego za lata 1928 – (1974) 1981* zamieszczona na końcu niniejszego artykułu.

²⁰ S. Mikucki, *Barwa w heraldyce średniowiecznej*, cz. 1: *Herby rycerstwa zachodniego i polskiego*, Roczn. Herald., 9, 1929, s. 191–250.

²¹ Problematykę tę omawia A. Adamska, *Gra w kolory. Rola barw w średniowiecznym systemie komunikacji społecznej*, Roczn. Hist., 81, 2015, s. 7–34. Autorka niestety nie cytuje pracy S. Mikuckiego, co wyklucza go z pionierskiego dorobku europejskiej literatury na ten temat. Problematyce heraldycznej autorka poświęca niewiele uwagi, tamże, s. 11–12, przyp. 23, s. 16, chociaż odgrywała ona bardzo ważną rolę w średniowiecznej „grze w kolory”.

²² Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, DSO I Mikucki Sylwiusz, s. 13 (W. Semkowicz, Referat dotyczący się prof. dra Sylwiusza Mikuckiego).

szlachecką, inny uczeń W. Semkowicza – Marian Friedberg – wydał *Klejnoty Długoszowe*²³. Widać w tych pracach myśl przewodnią właściwą szkole W. Semkowicza. Jednak nie wymienia on ich w opracowaniu dotyczącym ćwierćwiecza badań genealogicznych²⁴ – widocznie plasował je poza tym nurtem.

Publikacja S. Mikuckiego o barwie w heraldyce średniowiecznej składa się z dwóch rozdziałów. Pierwszy – ogólny – omawia barwę w heraldyce zachodnioeuropejskiej, drugi – szczegółowy – barwę w heraldyce polskiej. Odnosząc się do heraldyki europejskiej, autor wprowadza dużo literatury zagranicznej, dotychczas rzadko cytowanej w polskich opracowaniach, plasując jednocześnie polską heraldykę na europejskim tle. Omawia pokrótce symbolikę barw heraldycznych, podkreślając jednak ich względny charakter. Granice części zagranicznej wyznacza koniec XIII w., części polskiej „schyłek XVI wieku do czasów Paprockiego”, jednak z zasadniczym wyłączeniem prac tego autora. W części polskiej zestawia źródła do swoich badań, które dzieli na „obrazowe” i „opisowe”, dokonuje wnikliwego ich omówienia oraz krytyki, a następnie podejmuje szczegółową analizę barw zamieszczonych tam herbów. Omawia terminologię barw stosowaną w źródłach. Stara się stwierdzić, czy barwy poszczególnych herbów były stabilne, czy też podlegały zmianom. Badacz próbuje ustalić liczbę herbów barwnie niestabilnych oraz przyczyny i skalę tych zmian. Wstępnie zakłada, że zmiany barwy powinny mieć uzasadnioną motywację i w tym kierunku idą jego skrupulatne badania, ale wnioski są dość pesymistyczne. Stwierdza, że „barwie nie przypisywano widocznie większego znaczenia”, co traktuje jako polską specyfikę, i powołuje się na powszechnie znaną opinię Stanisława Orzechowskiego, iż w polskiej heraldyce „znak a figura czyni herb, a nie pole ani barwa”²⁵.

Ustalenia te w żadnym stopniu nie dyskredytują osiągnięć pracy, gdyż przede wszystkim daje ona głęboki wgląd w polską heraldykę rycerską średniowiecza i wczesnej nowożytności. To, co wiemy na temat jej barwy, zawdzięczamy S. Mikuckiemu. Ustalając barwy herbów na podstawie źródeł, określa on barwy preferowane oraz ich statystykę. Ustala także pewne prawidła, które nią kierowały, m.in. wpływ państwowej barwy białą-(srebrno)-czerwonej na barwę herbów rycerskich. W tytule autor zaznacza, że jest to pierwsza część rozprawy. Część druga, która miała dotyczyć barwy w herbach ziemskich, nie ukazała się²⁶.

Studium na temat barwy omawiało pewne cechy formalne herbów rycerskich. Następnie S. Mikucki opublikował trzy wnikliwe prace dotyczące heraldyki państwowej, książęcej i ziemskiej. Odnosiły się one do genezy, rozwoju i treści herbu Pomorza, Orła Białego oraz heraldyki Piastów śląskich do końca XIV w. Każda z tych prac dotyczyła innego działu heraldyki, ale jednocześnie obejmowały one dość spójny zakres tematyczny. Wymagały one zróżnicowanego podejścia badawczego, jednocześnie wskazując na duże możliwości poznawcze heraldyki.

Chronologicznie najwcześniejszy był artykuł o herbie Pomorza, który poszerzył zakres dotychczasowych badań o heraldykę ziemską. Było to pierwsze i przez wiele lat jedyne w polskiej literaturze monograficzne opracowanie herbu ziemskiego, formułujące kwestionariusz badawczy²⁷. Dopiero w latach 90. XX w. problematykę tę podsumował w zakresie wszystkich herbów ziemskich Stefan Krzysztof Kuczyński²⁸. Omawiając herb Pomorza (poprawnie: herb Prus Królewskich), autor rekonstruuje jego genezę i etapy kształtowania, uwzględniając szeroką podstawę źródłową oraz uwarunkowania polityczne, ustrojowe i terytorialno-administracyjne. W artykule zamieszcza niezwykle ważną dyrektywę metodologiczną dla badań heraldycznych, sformułowaną na gruncie heraldyki ziemskiej, ale daleko wykraczającą poza jej zakres: „wszystkie zagadnienia heraldyki ziemskiej należy rozwiązywać

²³ *Klejnoty Długoszowe*, krytycznie oprac. i na nowo wyd. M. Friedberg, *Rocz. Herald.*, 10, 1930. Warto podkreślić, że jest to dzieło o dużym znaczeniu dla studiów nad barwą herbów w średniowieczu.

²⁴ W. Semkowicz, *Ćwierćwiecze badań monograficznych nad rodami rycerstwa polskiego*, *Mies. Herald.*, 12, 1933, s. 177–183.

²⁵ S. Mikucki, *Barwa w heraldyce*, s. 246.

²⁶ Tamże, s. 191.

²⁷ S. Mikucki, *Herb Pomorza polskiego w świetle źródeł*, cz. 1: *Do czasów Długosza*, w: *Sprawozdanie szkolne Państwowego Gimnazjum Męskiego w Tarnowskich Górach za rok szkolny 1927/1928*, Tarnowskie Góry 1928, oraz osobna odbitka. W dalszym ciągu cytuję strony tej odbitki.

²⁸ S.K. Kuczyński, *Polskie herby ziemskie. Geneza, treści, funkcje*, Warszawa 1993.

zawsze w oparciu o stan prawno-polityczny, ponieważ zjawiska heraldyczne łączyły się zawsze ściśle z zjawiskami prawnymi i były ich wyrazem”²⁹.

Artykuł o genezie orła polskiego był głosem w dyskusji nad tytułowym tematem, którą zainicjowali Helena Polackówna i Kazimierz Chodynicki³⁰. Autor podsumowuje ustalenia poprzedników, porządkuje dostępny materiał źródłowy i na tej podstawie przedstawia własną propozycję genezy orła. W dalszej dyskusji na ten temat głos zabrali M. Gumowski, S. Kętrzyński i R. Grodecki³¹. Ich wystąpienia wprowadzały do badań heraldycznych nowoczesne spojrzenie naukowe, oparte na pogłębionej analizie źródeł historycznych oraz nowej metodologii badań. Jednocześnie waga tej dyskusji wykraczała poza ramy *stricto* naukowe, dotyczyła bowiem genezy herbu państwa polskiego, co u progu Odrodzonej Rzeczypospolitej miało również znaczenie tożsamościowe. Przypomnijmy, że 13 XII 1927 wydano *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej o godłach i barwach państwowych oraz o oznakach, chorągwiach i pieczęciach*, zmieniające stylizację herbu państwa³². Sprawy te budziły społeczne zainteresowanie.

Podstawę źródłową pracy S. Mikuckiego o genezie orła polskiego stanowiły przede wszystkim XIII-wieczne pieczęcie książęce. Tym samym wkraczał on w problematykę sfragistyczną. W 1936 r. opublikował obszerną rozprawę dotyczącą heraldyki Piastów śląskich. Łączyła się ona poniekąd z tematyką genezy orła, gdyż głównym herbem książąt śląskich był również orzeł. W artykule o genezie orła polskiego autor zapowiada zresztą, że zajmie się genezą orła śląskiego. Praca została opublikowana w trzecim tomie *Historii Śląska*, m.in. wraz z rozprawą M. Gumowskiego o pieczęciach śląskich do końca XIV w.³³ Te dwie prace stanowią do dziś, mimo ukazania się nowszych publikacji, kompendium wiedzy na temat sfragistyki i heraldyki książęcej na Śląsku. Po raz pierwszy w polskiej literaturze opublikowano tak obszerne i wyczerpujące rozprawy poświęcone sfragistyce i heraldyce jednej z dzielnic. Przeprowadzono rozległe kwerendy źródłowe, przede wszystkim w Archiwum Państwowym we Wrocławiu³⁴, którymi kierował S. Mikucki i które zaowocowały zgromadzeniem oraz reprodukcją 196 odlewów pieczęci, bardzo dobrej jakości, stanowiących podstawę źródłową i ilustracyjną tych prac.

Rozprawa S. Mikuckiego składa się z krótkiego wstępu oraz trzech części. W pierwszej części omawia on godła na pieczęciach Piastów śląskich z podziałem na poszczególne dzielnice książęce. Następnie podejmuje kwestię genezy i ustalenia się herbu Piastów śląskich, a część trzecią poświęca barwie herbów. Podstawę źródłową stanowią przede wszystkim pieczęcie, a w przypadku barw herbów także ilustrowane rękopisy. Oprócz powszechnie znanych – Kodeksu Manesse oraz ilustrowanego żywota św. Jadwigi śląskiej – S. Mikucki wykorzystał także dziesięć herbarzy z XIV–XVI w. Przy badaniu barwy wykluczył z podstawy źródłowej nagrobki książęce, słusznie uzasadniając to wątpliwościami co do wiarygodności zachowanych barw. Dziwi natomiast, że nie wykorzystał ich do zbadania innych aspektów heraldyki Piastów śląskich, zwłaszcza że wówczas były one zachowane w dobrym stanie, który w wielu wypadkach uległ zniszczeniu lub uszkodzeniu w czasie działań II wojny światowej.

Praca pomija w kwestionariuszu badawczym zagadnienie stylizacji heraldycznej, czyli rozwoju formy herbów książąt śląskich w XIII–XIV w. Ponieważ była to pierwsza w polskiej literaturze i, można

²⁹ S. Mikucki, *Herb Pomorza polskiego*, s. 13.

³⁰ Tenże, *W sprawie genezy orła polskiego*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 12, 1928–1929, s. 114–129; tam też odsyłacze do prac H. Polackówny i K. Chodynickiego.

³¹ Dyskusję tę pokrótce wzmiankuje W. Semkowicz, *Nauki pomocnicze historii*, Kwart. Hist., 51, 1937, s. 247–248, cytując prace pozostałych jej uczestników.

³² Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, 28 XII 1927, nr 115.

³³ S. Mikucki, *Heraldyka Piastów śląskich do schyłku XIV wieku*, w: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. 3, red. W. Semkowicz, Kraków 1936, s. 441–552; M. Gumowski, *Pieczęcie śląskie do końca XIV wieku*, w: tamże, s. 245–440.

³⁴ Oprócz AP we Wrocławiu autor wymienia archiwa w Wiedniu, Grazu i Budapeszcie, ale nie wiadomo, jakie materiały z tych archiwów zostały wykorzystane, zob. S. Mikucki, *Heraldyka Piastów śląskich*, s. 444. Dziwi brak kwerend w archiwum w Pradze. Kwerendy w AP we Wrocławiu przeprowadził Stanisław Nowogrodzki pod kierunkiem S. Mikuckiego. Zgromadzone wówczas odlewy pieczęci zostały przekazane do zbiorów Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, zob. M. Gumowski, *Pieczęcie śląskie*, s. 252, przyp. 1.

powiedzieć, wzorcowa monografia heraldyczna, również w późniejszych monografiach ta kwestia była niestety pomijana. Praca została napisana z dużą akrybią, stanowiąc model dla dalszych publikacji tego typu, co docenił Hanns Krupicka w obszernej i bardzo pozytywnej recenzji³⁵. Była to zarazem najobszerniejsza i, jak się wydaje, najważniejsza praca S. Mikuckiego.

Osiągnięcia tej wybitnej publikacji heraldycznej przez długi czas nie były w pełni wykorzystywane. Studium ukazało się w 1936 r., trzy lata przed wybuchem wojny, która całkowicie wstrzymała badania naukowe, natomiast po wojnie heraldyka znalazła się w Polsce na marginesie badań (a często wręcz poza nim). Z tego względu recepcja pracy napotykała trudności. Niemniej jest ona jedną z najważniejszych polskich prac heraldycznych. Ponad pół wieku po jej publikacji ukazała się książka Małgorzaty Kaganiec poświęcona heraldyce Piastów śląskich³⁶. Autorka poszerzyła wydatnie chronologiczne ramy tematu oraz postawę źródłową, jednak nie zdołała zachować akrybii właściwej rozprawie S. Mikuckiego³⁷.

Do problematyki heraldycznej badacz ten powrócił jeszcze po wojnie, w końcu lat 50. XX w., podejmując studia nad polskimi (słowiańskimi) herbami w herbarzu Gelrego³⁸. Wagę tego źródła docenił już w rozprawie dotyczącej heraldyki Piastów śląskich, poświęcając mu sporo uwagi³⁹. Nie kontynuował jednak tych badań. Wówczas tym herbarzem zajmowała się bowiem Helena Polaczkówna, wybitna uczona, która w okresie międzywojennym zapoczątkowała studia nad źródłami heraldyki polskiej, podejmując także prace nad herbarzem Gelrego – niestety uległy one zniszczeniu, a ich autorka została zamordowana przez Niemców w 1942 r.⁴⁰ Studia te po wojnie kontynuował S. Mikucki. Prace H. Polaczkówny i jego otworzyły tym samym nowy kierunek w polskich badaniach heraldycznych, dotyczący poszukiwań i dogłębnej analizy zagranicznych źródeł heraldyki polskiej. Podkreślając walory tego gatunku źródeł, zwracał on przede wszystkim uwagę na barwne wyobrażenia herbów oraz towarzyszące im podpisy identyfikujące konkretnego właściciela, a także na to, że rycerstwo polskie występowało tam jako integralna część rycerstwa europejskiego⁴¹. Dodałbym do tego jeszcze jeden ważny czynnik: fakt występowania tam klejnotów, stosunkowo rzadkich w polskich źródłach heraldycznych. W omawianej pracy autor przedstawił 66 herbów, opisując je nowoczesnym językiem blazonowania i identyfikując ich właścicieli. Jako integralną część tego studium należy potraktować wcześniejsze opracowanie herbów księstw śląskich zamieszczonych w herbarzu Gelrego, opublikowane w rozprawie poświęconej heraldyce Piastów śląskich⁴².

Studia H. Polaczkówny i S. Mikuckiego pokazały, jak ważnym źródłem dla polskiej heraldyki państwowej, książkowej, a przede wszystkim rycerskiej mogą być zachodnioeuropejskie herbarze, a także jak owocny jest ten kierunek badań. Jednak w okresie powojennym trafiły one na niesprzyjające okoliczności, gdyż zainteresowanie heraldyką i genealogią było urzędowo marginalizowane, a dostęp do zagranicznych archiwów ograniczony. Raz rozpoczętych badań nie dało się już jednak powstrzymać. W latach 80. i 90. XX w. podjął je Adam Heymowski, heraldyk i bibliotekarz pracujący w Szwecji. Opracował on, dokładnie według schematu zaproponowanego przez S. Mikuckiego, trzy kolejne herbarze: *Codex Bergshammar*, *Armorial Gymnich, recte Lyncenich*, oraz *Armorial Bellenville*⁴³. Autor ten podkreśla, że

³⁵ „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens”, 71, 1937, s. 506–510.

³⁶ M. Kaganiec, *Heraldyka Piastów śląskich 1146–1707*, Katowice 1992.

³⁷ Zob. artykuł recenzyjny: Z. Piech, *O heraldyce Piastów śląskich*, *Rocz. Herald.*, nowa seria, 2 (13), 1995, s. 217–233.

³⁸ S. Mikucki, *Rycerstwo słowiańskie w Wapenboek Gelrego* [cz. 1], *St. Źródł.*, 3, 1958, s. 103–123; tenże, *Rycerstwo słowiańskie w Wapenboek Gelrego*, cz. 2: *Karty 33v, 68v, 69, w: Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70. rocznicę urodzin*, Warszawa 1960, s. 189–203.

³⁹ Tenże, *Heraldyka Piastów śląskich*, s. 515–520.

⁴⁰ A. Kielbicka, *Polaczkówna Helena (1881–1942)*, w: *PSB*, t. 27, Kraków 1983, s. 267–269.

⁴¹ S. Mikucki, *Rycerstwo słowiańskie w Wapenboek Gelrego* [cz. 1], s. 104.

⁴² Tenże, *Heraldyka Piastów śląskich*, s. 515–520.

⁴³ A. Heymowski, *Herby polskie w sztokholmskim Codex Bergshammar*, *St. Źródł.*, 12, 1967, s. 73–111; tenże, *Herby polskie w brukselskim Armorial Gymnich recte Lyncenich*, *St. Źródł.*, 29, 1985, s. 96–124; tenże, *Herby polskie w paryskim Armorial Bellenville*, *St. Źródł.*, 32–33, 1990, s. 113–127; tenże, *Rycerstwo polskie w zachodnich herbarzach XIV i XV wieku*, w: *Polskie więzi kulturowe na obczyźnie*, red. M. Paszkiewicz, Londyn 1986, s. 28–36; zob. też *Bibliografia prac Adama Heymowskiego za lata 1954–1994*, oprac. S.K. Kuczyński, *Rocz. Herald.*, nowa seria, 2 (13), 1995, s. 4–10.

jego prace są kontynuacją studiów zapoczątkowanych przez H. Polackównę i S. Mikuckiego⁴⁴. Dalsze perspektywy tych badań są jednak niewspółmiernie większe w stosunku do dotychczasowych osiągnięć, gdyż herby polskie występują w wielu zachodnioeuropejskich herbarzach. Ich systematyczna rejestracja i publikacja pozostaje ważnym zadaniem polskiej heraldyki⁴⁵.

Podkreślić należy, że prace na temat heraldyki książąt śląskich oraz herbu Pomorza były pierwszymi w polskiej literaturze monografiami heraldycznymi i proponowały pewien model tych badań. Podobnie było w przypadku rozprawy o barwie. Zajmują one bardzo ważne miejsce nie tylko w międzywojennych, lecz również współczesnych badaniach heraldycznych. W pracach tych ujawniają się wszystkie cechy pisarstwa S. Mikuckiego, które są charakterystyczne dla całej jego twórczości: skrupulatne wykorzystanie materiału źródłowego, ukazanie omawianych zjawisk na szerokim tle zagranicznym, logiczna i precyzyjna argumentacja oraz ostrożne formułowanie wniosków końcowych. Prezentowały one wysoki walor naukowy, plasując polskie badania heraldyczne na całkiem nowym poziomie.

Wracając do międzywojennej twórczości S. Mikuckiego, należy stwierdzić, że obok badań heraldycznych podjął także problematykę dyplomatyczną, rozszerzając tym samym wydatnie swój profil badawczy. W latach 1933–1938 opublikował siedem rozpraw i artykułów dotyczących zagadnień dyplomatycznych, które prezentowały dwa kierunki. Najpierw wydał pracę na temat badania autentyczności dokumentów w praktyce kancelarii monarszej i sądowej, która w 1936 r. stała się podstawą jego habilitacji. Do tematyki tej powrócił w artykule o obronie autentyczności dokumentów w Polsce średniowiecznej. Wykład habilitacyjny poświęcił początkom notariatu publicznego w Polsce, a następnie opublikował rozprawę o mianowaniu notariuszy publicznych *imperiali auctoritate*. Prace te zamykają przedwojenny okres jego twórczości, wydatnie poszerzając ówczesny kwestionariusz badawczy dyplomatyki.

Dokument był, jak wiadomo, ważnym środkiem dowodowym w procesie sądowym, ale w ówczesnych badaniach zajmowano się przede wszystkim jego genezą, formularzem, kancelaryjnością oraz współczesną krytyką jego autentyczności. S. Mikucki poszerzył ten kwestionariusz, starając się ustalić, jakimi metodami dysponował średniowieczny władca i sąd, by sprawdzić autentyczność dokumentu⁴⁶. Tym samym wprowadził badania dyplomatyczne w sferę funkcji dokumentów. Praca ta doczekała się krytycznego omówienia J. Adamusa⁴⁷, na które odpowiedział autor⁴⁸. Jednocześnie jego ustalenia, jeszcze na etapie ich streszczenia, zostały wykorzystane przez S. Kętrzyńskiego w monumentalnym *Zarysie nauki o dokumencie polskim*⁴⁹. Nawet 80 lat od wydania rozprawa S. Mikuckiego została wysoko oceniona w najnowszym polskim podręczniku dyplomatyki. Określono ją jako „świetną pracę o badaniu autentyczności dokumentów, poruszającą kluczowe kwestie praktycznego funkcjonowania dokumentu”⁵⁰.

Badania nad notariatem zaproponowane przez S. Mikuckiego poszerzały zakres dyplomatyki o wytwory działalności tej instytucji, czyli instrumenty notarialne. Był to kierunek stwarzający duże perspektywy, co potwierdziła później książka Krzysztofa Skupieńskiego⁵¹. S. Mikucki nie był w tym zakresie pionierem, gdyż wcześniej ukazywały się już publikacje na ten temat, prezentujące różny poziom naukowy. Jego zasługą było jednak kompetentne uporządkowanie zagadnień związanych

⁴⁴ A. Heymowski, *Herby polskie w Codex Bergshammar*, s. 74.

⁴⁵ Problematykę występowania herbów polskich w zagranicznych herbarzach podejmuje obecnie A. Żurek, *Herby polskie w herbarzach zachodnioeuropejskich od XIV do przełomu XVI i XVII w. (ze szczególnym uwzględnieniem wizerunków Orła Białego)*, w: *I Kongres Heraldyki Polskiej*, Warszawa 22–24 czerwca 2017 [streszczenia referatów], b.m. i d.w., s. 27–28. Autor stwierdza, że kwerendą objął 300 herbarzy zachodnioeuropejskich do przełomu XVI i XVII w., co zapowiada bardzo interesujące perspektywy badawcze. Niestety referat wygłoszony na kongresie nie został opublikowany.

⁴⁶ S. Mikucki, *Badanie autentyczności dokumentu w praktyce kancelarii monarszej i sądów polskich w wiekach średnich*, w: RAU whf, seria 2, t. 44 (zbioru ogólnego t. 69), nr 3, Kraków 1934, s. 257–359, oraz osobna odbitka.

⁴⁷ Zob. „Przewodnik Historyczno-Prawny”, 5, 1934–1936 [wyd. 1937], s. 108–109.

⁴⁸ S. Mikucki, *Kilka uwag o obronie autentyczności dokumentu w Polsce średniowiecznej*, *Przegl. Hist.*, 34, 1937–1938, nr 1, s. 296–300.

⁴⁹ S. Kętrzyński, *Zarys nauki o dokumencie polskim wieków średnich*, wyd. 2, Poznań 2008, s. 194–195, przyp. 82, 88.

⁵⁰ T. Jurek, K. Skupieński, *Wprowadzenie do dyplomatyki*, w: *Dyplomatyka staropolska*, red. T. Jurek, Warszawa 2015, s. 41.

⁵¹ K. Skupieński, *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*, Lublin 1997, tam też literatura opublikowana po ukazaniu się prac S. Mikuckiego.

z genezą notariatu w Polsce i jego dziejami do końca XIV w.⁵² W uzupełnieniu opublikował rozprawę o mianowaniu notariuszy publicznych *imperiali auctoritate*, poszerzając zakres chronologiczny badań na wiek XV⁵³. Oceniając tę publikację, K. Skupieński stwierdził: „Artykuł ten trzeba uznać za czołowe, aż do lat ostatnich, osiągnięcie polskiej historiografii w badaniach nad notariatem publicznym”⁵⁴. Podczas pracy nad tym artykułem S. Mikucki opierał się przede wszystkim na materiale drukowanym oraz rękopiśmiennym tylko z diecezji krakowskiej. Zapowiadał rozszerzenie w przyszłości kwerend archiwalnych na inne diecezje, jednak nie zrealizował tej zapowiedzi i do tematyki notariatu już nie powrócił⁵⁵. Wkrótce wybuchła wojna, a po jej zakończeniu jego zainteresowania naukowe uległy zmianie. Kontynuował on problematykę heraldyczną (studium o herbarzu Gelrego) i sfragistyczną, a także dyplomatyczną, jednak w zakresie dyplomatyki nastąpiła radykalna zmiana. Podjął wówczas studia nad dyplomatyką ruską.

Przypomnijmy, że badania paleografii i dyplomatyki ruskiej były postulatem już od czasów S. Krzyżanowskiego⁵⁶, a następnie powracali do tego W. Semkowicz⁵⁷, K. Chodynicki i J. Adamus⁵⁸. Po II wojnie światowej tematyka ta była przychylnie traktowana z powodów politycznych, ale niezależnie od tego było to zagadnienie od dawna oczekujące na podjęcie w polskiej literaturze. Zresztą również współcześnie powinno być ono kontynuowane, gdyż podejmuje tak ważne dla polskich badań historycznych zagadnienie ruskiego (a następnie rosyjskiego) kontekstu źródłowego. Jednak we wzmiankowanych powyżej postulatach chodziło o okres późniejszy, paleografię i dyplomatykę ruską z czasu unii polsko-litewskiej, gdy w kręgu zainteresowania polskiej historiografii znalazły się ruskie dokumenty kancelarii wielkksiążęcej. Natomiast S. Mikucki zajął się znacznie wcześniejszym okresem.

W latach 1947–1958 opublikował cztery artykuły pod wspólnym tytułem *Studia nad najstarszą dyplomatyką ruską*. Najpierw ukazało się streszczenie referatu dotyczącego traktatów – *Dogovorów z Grekami*, a pięć lat później zasadnicza rozprawa na temat *Traktatów rusko-bizantyńskich z X w.* Praca ukazała się także w języku francuskim, autor omawia w niej trzy traktaty rusko-bizantyńskie z 911, 944 i 971 r., zamieszczone w *Powieści minionych lat* w postaci kopii przetłumaczonych z języka greckiego⁵⁹.

Omawiane traktaty były wcześniej badane w literaturze rosyjskiej przede wszystkim z punktu widzenia genezy państwa ruskiego, ustroju państwowego i społecznego, jednak ich aspekt dyplomatyczny był traktowany pobieżnie – i to właśnie on stał się przedmiotem zainteresowania S. Mikuckiego. Wykorzystując swoje wcześniejsze doświadczenia dyplomatyczne, uczony przeanalizował miejsce i okoliczności powstania dokumentów oraz ich kopii przetłumaczonych na język ruski, jak też formuły dyplomatyczne, w ten sposób poszukując dyktatora dokumentów oraz wzorców wykorzystanych przy ich sporządzeniu. Jest to studium poświęcone początkom dyplomatyki ruskiej oraz piśmiennictwa na Rusi. Przedstawia temat na tle porównawczym, z odwołaniem do dyplomatyki bizantyńskiej i układów zawieranych przez Bizancjum z innymi państwami. S. Mikucki pokazuje tam bardzo dobrą orientację w literaturze zagranicznej, rosyjskiej (łącznie z najnowszymi publikacjami), a także niemieckiej i francuskiej.

⁵² S. Mikucki, *Początki notariatu publicznego w Polsce*, Przegl. Hist., 34, 1937–1938, nr 1, s. 10–26. Artykuł ten był pozbawiony aparatu w postaci przypisów, pełna dokumentacja została zamieszczona w jego wersji francuskojęzycznej: tenże, *Remarques sur les origines du notariat public en Pologne. Etude diplomatique*, „Revue Historique de Droit Français et Étranger”, 4e série, 16, 1937, s. 333–350.

⁵³ Tenże, *Mianowanie notariuszy publicznych imperiali auctoritate w diecezjach krakowskiej i lwowskiej w XV wieku*, w: *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby*, t. 1, Kraków 1938, s. 289–328.

⁵⁴ K. Skupieński, *Notariat publiczny*, s. 22.

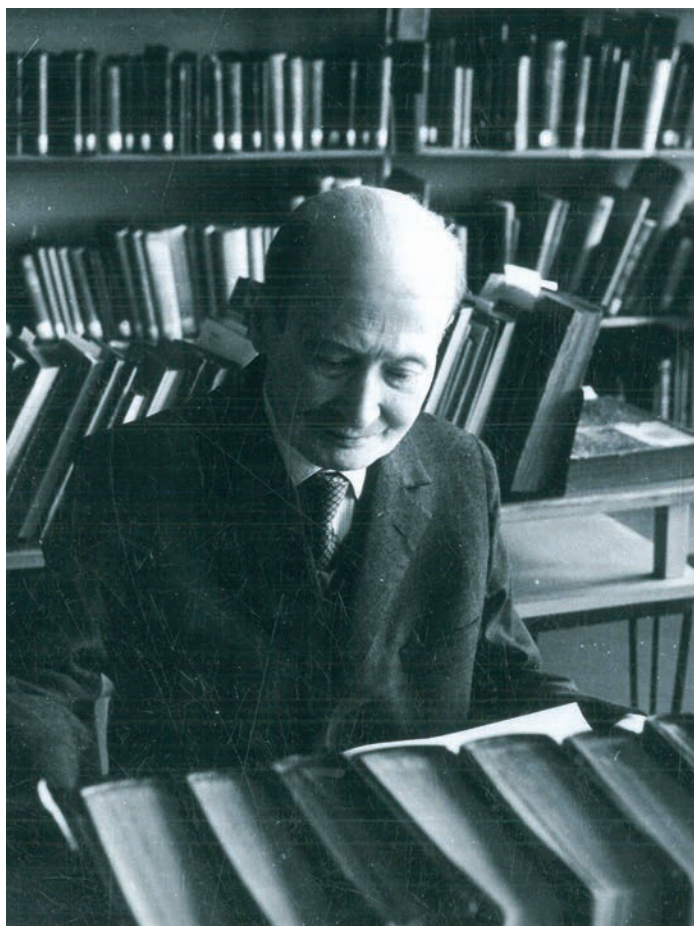
⁵⁵ S. Mikucki, *Mianowanie notariuszy*, s. 291.

⁵⁶ S. Krzyżanowski, *O zadaniach paleografii i dyplomatyki wobec historii polskiej i historii prawa polskiego*, w: *Pamiętnik Drugiego Zjazdu Historyków Polskich we Lwowie*, t. 1: *Referaty*, Lwów 1890, s. 6.

⁵⁷ W. Semkowicz, *Potrzeby w zakresie nauk pomocniczych historii*, „Nauka Polska”, 1, 1918, s. 291.

⁵⁸ O pracach K. Chodynickiego i J. Adamusa zob. K. Pietkiewicz, *Paleografia ruska*, Warszawa 2015, s. 412–413, przyp. 79, 81.

⁵⁹ S. Mikucki, *Studia nad najstarszą dyplomatyką ruską. I. Dogowory z Grekami*; tenże, *Studia nad najdawniejszą dyplomatyką ruską. I. Traktaty rusko-bizantyńskie z X w.*, „Pamiętnik Słowiański”, 3, 1952, s. 106–146; tenże, *Études sur la diplomatie russe la plus ancienne. I. Les traités bizantino-russes du Xe siècle*, „Bulletin International de l’Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie. Classe d’Histoire et de Philosophie”, no supplémentaire, 7, 1953, s. 1–40.

Il. 2. Prof. Sylwiusz Mikucki, lata 60. XX w.; Zbiory Dziekanatu Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

W 1958 r. ukazał się ostatni artykuł z omawianego cyklu, poświęcony *Podstawom źródłowym dyplomatyki ruskiej X i XI w.*, który stanowi poszerzone podsumowanie poprzedniej rozprawy⁶⁰. Podstawę źródłową w dalszym ciągu stanowią trzy omówione już dokumenty, do których badacz dołączył domniemany dokument księcia Włodzimierza z 996 r. dla cerkwi dziesięcinnej w Kijowie. Zamieścił też uwagi o wpływie dokumentu bizantyńskiego na dokument ruski w zakresie chronologii i sfragistyki, podkreślając jednocześnie jego samodzielność i rodzimość. Poszerzył też podstawę źródłową najstarszego ruskiego piśmiennictwa o tzw. gramoty na brzozowej korze. Omawiane prace stanowią wyjście poza polonocentryczną perspektywę, charakterystyczną dla polskich badań historycznych, również w naukach pomocniczych historii. Prace te nie zostały odnotowane w monumentalnej monografii Krzysztofa Pietkiewicza poświęconej paleografii ruskiej⁶¹.

W późniejszym czasie do dyplomatyki ruskiej S. Mikucki już nie powrócił. W 1956 r. redakcja *Słownika starożytności słowiańskich* zwróciła się do niego z prośbą o przygotowanie artykułu *Dokumenty jako źródło do historii Słowiańszczyzny wschodniej*. Byłoby to podsumowanie jego około dziesięcioletnich studiów nad tą tematyką. Niestety artykułu nie przygotował, opracowali go inni autorzy.

Pojawienie się dyplomatyki ruskiej w kręgu zainteresowań S. Mikuckiego jest zagadkowe. Miał on jednak bardzo dobre przygotowanie, jeśli chodzi o dyplomatykę łacińską, ale ten nowy kierunek badań,

⁶⁰ Tenże, *Studia nad najdawniejszą dyplomatyką ruską. II. Podstawy źródłowe dyplomatyki ruskiej X i XI w.*, „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie”, 4, 1958 [wyd. 1960], s. 55–64.

⁶¹ Zob. wyżej, przyp. 58.

który podejmował, wymagał specjalnych przygotowań, znajomości języka staroruskiego i rosyjskiego oraz paleografii ruskiej. Wymagało to wydatnego poszerzenia warsztatu badawczego, związanego z dużym nakładem pracy. W okresie międzywojennym brak w jego publikacjach śladów tych zainteresowań.

Zapewne S. Mikucki zdobył te kompetencje warsztatowe, przygotowując się do opracowania dyplomatyki wielkiego księcia litewskiego Witolda. Jak wiadomo, jego kancelaria wystawiała dokumenty w języku łacińskim, niemieckim i ruskim. Bez znajomości języka i ruskiej paleografii realizacja tego tematu byłaby wręcz niemożliwa. Temat ten znajdował się od dawna w kręgu zainteresowań W. Semkowicza, który w pewnym momencie scedował go na S. Mikuckiego. Sprawę tę naświetla korespondencja z 1934 r. W. Semkowicza z dwoma litewskimi historykami, Konstantinasem Jablonskischem oraz Antanasem Vasiliauskasem⁶².

W odpowiedzi na prośbę A. Vasiliauska o opiekę nad pracą poświęconą kancelarii Witolda W. Semkowicz, uprzejmie odmawiając, informuje, że już dawniej podjął zamiar „opracowania dyplomatyki Witolda, czy to samemu, czy też przez któregoś z moich uczniów”. Początkowo powierzył to zadanie Kazimierzowi Sochaniewiczowi⁶³, a po jego śmierci (1930) S. Mikuckiemu, który – według słów W. Semkowicza – zebrał cały dostępny materiał w Polsce, uzupełnił kwerendami w Królewcu i Rydze, i był w trakcie wykańczania pracy. W liście W. Semkowicza do K. Jablonskisa znajduje się interesująca informacja, że S. Mikucki ma wydać pracę o dyplomatyce Witolda, na podstawie której zamierza się habilitować. Jak wiadomo, pracy tej nie opublikował, a habilitował się z rozprawy na temat badania autentyczności dokumentu w praktyce kancelaryjnej monarszej i sądowej. W liście A. Vasiliauska do K. Jablonskisa znajdujemy też kolejną ciekawą dla nas wskazówkę. Wyraża on przypuszczenie, że S. Mikucki wykorzysta w swojej pracy także ruskie dokumenty Witolda. Jeśli tak było, to musiał być przygotowany w zakresie paleografii i dyplomatyki ruskiej. To chyba wyjaśnia znajomość przez niego tej tematyki.

Wiedzę o tych zagadnieniach S. Mikucki wykorzystywał w dydaktyce. Wykładał dyplomatykę bizantyńską i początki dyplomatyki ruskiej oraz prowadził ćwiczenia z zakresu dyplomatyki ruskiej. Jak informuje Z. Perzanowski, „przez wiele lat prowadził ćwiczenia z paleografii ruskiej dla studentów historii oraz rusycystyki i sławistyki”⁶⁴. Prowadził też zajęcia z paleografii ruskiej w Warszawie. Z. Perzanowski pisze o zajęciach w ramach kursów dokształcających pracowników państwowej służby archiwalnej. Jednocześnie wiemy, że w latach 1954–1955 prowadził zajęcia z paleografii wschodniosłowiańskiej w Instytucie Polsko-Radzieckim w Warszawie. Kwestią dalszych badań będzie ustalenie, czy te zajęcia były prowadzone dla wspomnianych wyżej archiwistów.

W latach 1957–1973 ukazała się seria sześciu podręczników nauk pomocniczych historii opracowanych przez Instytut Historii PAN. Autorami opracowania poświęconego sfragistyce byli M. Gumowski, Marian Haisig oraz S. Mikucki⁶⁵. Mimo że współautorzy mieli większy i bardziej zróżnicowany dorobek w zakresie sfragistyki, redakcję tomu powierzono S. Mikuckiemu, który opracował też część pierwszą podręcznika, omawiającą zagadnienia wstępne: definicję i zakres sfragistyki oraz historię sfragistyki europejskiej i polskiej.

Partia podręcznika opracowana przez S. Mikuckiego miała duże znaczenie dla podsumowania i uporządkowania dotychczasowej refleksji na temat sfragistyki i wyznaczenia jej dalszych perspektyw. Nosi ona cechy wszystkich jego wcześniejszych prac: systematyczność, jasność wykładu, szerokie horyzonty. Dotychczas zajmowano się przede wszystkim edycjami pieczęci i studiami monograficznymi, dotkliwie odczuwalny był natomiast niedostatek refleksji metodologicznej. S. Mikucki ukazał pieczęć jako

⁶² Biblioteka im. Wróblewskich w Wilnie, F 256 – 185, F 256 – 186, F 256 – 195 (korespondencja K. Jablonskisa); tamże, F 205 – 13, F 205 – 240 (korespondencja A. Vasiliauska); zob. też Ł. Więcek, *Władysław Semkowicz jako badacz historii Litwy – zagadnienia edytorskie i dyplomatyczne*, w: *Nauki pomocnicze historii w badaniach nad XIX i XX wiekiem*, red. K. Cholewa, Łódź–Kraków 2024, s. 252. Panu mgr. Łukaszowi Więckowi dziękuję za udostępnienie tych materiałów.

⁶³ W. Semkowicz, *Dr Kazimierz Sochaniewicz*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 13, 1930, s. 113–115. Autor wspomina o nieskończonym jego „głównym dziele” dotyczącym dokumentów Witolda, ale nie pisze o swojej inspiracji.

⁶⁴ Z. Perzanowski, *Sylwiusz Mikucki* [1985], s. 375.

⁶⁵ *Sfragistyka*, oprac. M. Gumowski, M. Haisig, S. Mikucki, red. S. Mikucki, Warszawa 1960.

źródło historyczne w szerokim kontekście. Zwrócił uwagę na jej związki z innymi naukami pomocniczymi historii: dyplomatyką, paleografią (poprawniej: epigrafiką), heraldyką, genealogią. Podkreślił jej aspekt ustrojowo-prawny, jak też związek z historią sztuki, a zwłaszcza z historią kultury materialnej i duchowej. Zwrócił uwagę nie tylko na formę pieczęci, bez względu na jej poziom artystyczny, ale także na jej treści. Traktował ją – chociaż nie używał tego pojęcia – jako ważny środek komunikacji. Nie odwoływał się co prawda do ikonografii historycznej, która w tym czasie wciąż w małym stopniu była obecna w świadomości historyków, ale wyraźnie plasował ją w tym obszarze⁶⁶. Bardzo mocno akcentował magiczny charakter pieczęci, właściwy dla średniowiecznego społeczeństwa.

Duże znaczenie miało także omówienie historii sfragistyki europejskiej i polskiej, będące podsumowaniem dotychczasowych badań – jako punkt wyjścia do ich kontynuacji. Szczególnie ważna była prezentacja badań zagranicznych, gdyż dotychczasowe publikacje były bardzo polonocentryczne, tylko z rzadka cytowały literaturę zagraniczną (przede wszystkim niemiecką), a przecież polska sfragistyka to część większej europejskiej całości. S. Mikucki najobszerniej zaprezentował literaturę niemiecką i francuskojęzyczną ze względu na wysoki stopień jej zaawansowania. Ale omówił też badania w innych krajach, zarówno sąsiednich (Czechy, Węgry), jak i dalszych: Austrii, Szwajcarii, Belgii, Holandii, Półwyspu Iberyjskiego i Skandynawii. Osobne miejsce poświęcił krajom Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej, z kręgu kultury bizantyńskiej (Rosja, Bułgaria, Serbia, Grecja).

W podsumowaniu słusznie zwrócił uwagę na brak „szerszego planu pracy i jej systematycznego skoordynowania oraz skierowania ku problemom zasadniczym”. Wskazał dwa wiodące zadania: przede wszystkim opracowanie „atlasu sfragistycznego Polski” oraz gromadzenie w poszczególnych ośrodkach zbiorów odlewów pieczęci jako materiału źródłowego do powyższego „atlasu”. Pojawienie się fotografii cyfrowej zmieniło znaczenie odlewów pieczęci, ale go nie unieważniło, natomiast opracowanie „atlasu sfragistycznego”, czyli Corpus Sigillorum Poloniae, jest w dalszym ciągu aktualnym postulatem⁶⁷. Autor pokrótce formułuje warunki wstępne tego wydawnictwa, które powinno być poprzedzone dyskusją dotyczącą takich zagadnień jak „jego treść, układ, podział, chronologia [...] i konieczne prace przygotowawcze”. W archiwum Zakładu NPH zachowało się pismo świadczące, że myślał o zainicjowaniu wydawnictwa Corpus Sigillorum Poloniae, ale z przekazanej mi ustnej relacji dr. Franciszka Sikory wynika, że przedsięwzięcie pozostało na wstępnym etapie planowania.

Podręcznik sfragistyki stał się fundamentem, na którym w następnych dziesięcioleciach zbudowano świetnie rozwijające się obecnie badania sfragistyczne. W ich rozwoju S. Mikucki odegrał znaczącą rolę, chociaż pod względem liczbowym jego dorobek w tym zakresie był stosunkowo niewielki. Po publikacji podręcznika sfragistyki nie powrócił już do tej tematyki.

Planował natomiast, w ramach serii podręczników nauk pomocniczych historii wydawanych przez Instytut Historii PAN, zbiorowe opracowanie heraldyki. Poświadczają to plany badawcze Katedry NPH na lata 1966–1970. Zespół autorski tworzyli S. Mikucki, M. Friedberg i Zygmunt Wdowiszewski pod redakcją S. Mikuckiego. Oddanie maszynopisu pracy przewidywano na koniec 1966 r. Jak wiadomo, plany te nie zostały zrealizowane.

Angażował się też w inne prace. Był m.in. członkiem rady redakcyjnej edycji *Roczników Jana Długosza*: w tomach polskich od księgi III–IV do X–XI (w latach 1969–1982), w tomach łacińskich od księgi III–IV do X (w latach 1970–1985). Jak informuje Wacław Kolak, w latach 60. S. Mikucki sporządził „lakoniczny spis” dokumentów pergaminowych krakowskiego klasztoru karmelitów⁶⁸. Generalnie jednak jego aktywność naukowa była w tym okresie niewielka.

⁶⁶ Ikonografia historyczna jako nauka pomocnicza historii znalazła się już w tym czasie w skrypcie A. Gieysztor, *Zarys nauk pomocniczych historii*, t. 2, wyd. 3 rozsz., współudr. S. Herbst, Warszawa 1948, s. 299–308, poświęcony jej rozdział opracował S. Herbst. Szerzej o tym zob. Z. Piech, *Czy ikonografia historyczna powinna być nauką pomocniczą historii?*, w: *Tradycje i perspektywy*, s. 119–141.

⁶⁷ Obecnie w ramach prac prowadzonych w Centrum Studiów Mediewistycznych KUL trwają prace nad Corpus sigillorum Poloniae. Pierwsze efekty pracy zostały już udostępnione, zob. <<https://csm.kul.pl/korpus-pieczeci/>> [dostęp: 2.07.2025].

⁶⁸ W. Kolak, *Katalog archiwum klasztoru oo. Karmelitów w Krakowie na Piasku*, Kraków 1997, s. 38. Warto dodać, że S. Mikucki mieszkał przy ul. Karmelickiej, sporządził więc ten spis dla swojego kościoła parafialnego.

Il. 3. Prof. Sylwiusz Mikucki jako prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego (pośrodku, w stroju rektorskim). Z lewej strony prof. Józef Wolski, dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego, z prawej prof. Henryk Batowski, rok akademicki 1965/1966; Zbiory Pracowni Nauk Pomocniczych Historii i Źródłoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Podsumowując dorobek naukowy S. Mikuckiego, stwierdzić należy, że jego bibliografia jest liczbowo dość skromna, ale prace prezentowały wysoki poziom. Dwie z nich (o barwie w heraldyce oraz o herbie Pomorza) nie zostały dokończone, znana jest tylko ich część pierwsza. Nie kontynuował też zapowiadanych badań nad mianowaniem notariuszy publicznych. Podejmował tematy nowe, oryginalne, dotychczas niezbadane, wytyczające nowe kierunki i horyzonty badawcze. Cechą jego twórczości było to, że pisał dobrze, ale mało. Z biegiem czasu częstotliwość publikacji malała. Jego prace były stosunkowo krótkie, ale nasycone treścią. Dbał o to, aby ich tłumaczenia i streszczenia ukazywały się w językach obcych, szczególnie po francusku. W sumie opublikował 7 prac w językach obcych. Pewnym ograniczeniem dla jego twórczości badawczej mogła być angażująca czasowo równoczesna praca na uczelni i w PAU/PAN, a także administracyjne funkcje pełnione w Uniwersytecie. Był nie tylko kierownikiem Katedry NPH, lecz także dyrektorem Instytutu Historycznego, dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego⁶⁹ oraz prorektorem UJ. Ale chyba jednak czynnikiem decydującym był brak silnej pasji badawczej.

Przykładem naukowej i organizacyjnej nieskuteczności, oprócz wspomnianych powyżej niedokończonych prac, był niezrealizowany projekt opracowania kodeksu dyplomatycznego Władysława Jagiełły. Była to praca angażująca przez kilka lat pracowników i seminarzystów Katedry NPH. Zebrano bogaty materiał fotograficzny dokumentów Jagiełły, seminarzyści dokonywali odczytów dokumentów i opracowywali do nich komentarze, Z. Perzanowski sporządził ich kartotekę. Prace były zaawansowane, ale przeciągały się tak długo, że w końcu, nie doczekawszy się ich edycji pod redakcją S. Mikuckiego, wydał

⁶⁹ Zachowała się krytyczna informacja o stylu sprawowania przez niego funkcji dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego autorstwa jego następcy, prof. Józefa Wolskiego: „Tymczasem sytuacja wyglądała w ten sposób, że obecny dziekan, prof. Sylwiusz Mikucki, jeden z największych facejonistów, jakich znałem, raczej nie przykładął się zbytnio do pracy, w związku z czym na Wydziale powstały zaległości. Ja miałem więc je nadrobić”, J. Wolski, *Kraków przede wszystkim*, Kraków 2004, s. 110.

je Stanisław Kuraś⁷⁰. To musiało zadziałać deprymująco na pracowników, którzy – jak Z. Perzanowski – włożyli w to dużo czasu i energii badawczej, która poszła na marne, opóźniając ich indywidualne kariery. Nie został też zrealizowany przygotowywany przed wojną kodeks dyplomatyczny Witolda ani publikacja pracy poświęconej jego kancelarii.

Podkreślić należy zasługi S. Mikuckiego w zakresie kształcenia młodej kadry. Jak informuje Z. Perzanowski, wykształcił on „parudziesięciu magistrów” oraz czworo doktorów: Z. Perzanowskiego (1962), B. Wyrozumską (1967), F. Sikorę (1967) oraz Karola Mieszkowskiego (1970). Troje z nich pracowało w Katedrze NPH, zajmując z biegiem czasu ważne miejsce w badaniach naszych dyscyplin. S. Mikucki był też opiekunem dwóch habilitacji⁷¹, Z. Perzanowskiego, natomiast nazwiska drugiej osoby nie udało się ustalić. Wśród jego uczniów wymienić też należy S. Kurasia, wybitnego wydawcę źródeł dyplomatycznych, który pod jego kierunkiem zrobił magisterium, a doktorat pod kierunkiem K. Buczka⁷². Innym uczniem był Alojzy Preisner, zajmujący się dokumentami i kancelarią Władysława Łokietka. Chociaż nurt badań heraldyczno-sfragistycznych był w twórczości S. Mikuckiego znaczący, żaden z jego uczniów nie poszedł tą drogą, dominowała problematyka dyplomatyczna.

W związku z tym warto podkreślić, że w pewnym momencie ukształtowało się w Krakowie dość silne środowisko dyplomatyków, uczniów S. Mikuckiego, które tworzyli: Z. Perzanowski, S. Kuraś, A. Preisner, F. Sikora i K. Mieszkowski. Nie przetrwało ono jednak próby czasu⁷³.

Bardzo trudno jest ocenić postać S. Mikuckiego. Tę wątpliwość miało już krakowskie środowisko historyczne, przygotowując w 2000 r. jubileuszową *Złotą Księgę Wydziału Historycznego UJ* z okazji 600-lecia odnowienia Uniwersytetu Krakowskiego⁷⁴. Wśród 58 postaci zasłużonych dla Wydziału zabrakło dla niego miejsca, chociaż był kierownikiem Katedry NPH i pełnił wiele ważnych funkcji na Wydziale oraz na Uczelni. Omówiono tam postacie jego poprzedników na Katedrze, S. Krzyżanowskiego i W. Semkowicza, a także pracującej wraz z nim Z. Kozłowskiej-Budkowej. Jego pominięcie jest świadectwem pewnej oceny.

Przyszło mu działać w trudnych czasach i okolicznościach lat 40., 50. oraz 60., ale to dotyczyło także innych. Nauki pomocnicze historii znalazły się wówczas w trudnym położeniu, przez które S. Mikucki szczęśliwie je przeprowadził. W 1950 r. ówczesny dziekan Wydziału, Józef Garbacik, kierowany nie tylko oszczędnościowymi, lecz także politycznymi motywacjami, dokonał drastycznych redukcji etatów młodej kadry w Katedrze – z sześciu etatów pozostały dwa: kierownika, S. Mikuckiego, oraz adiunkta, Z. Kozłowskiej-Budkowej. Zasługą S. Mikuckiego było mozolne, ale skuteczne odbudowanie w następnych latach obsady personalnej Katedry⁷⁵.

Miernikiem prestiżu, jakim cieszył się S. Mikucki na uczelni, była prośba Senatu UJ, by po przejściu R. Grodeckiego na emeryturę objął tymczasową opiekę (do 30 IX 1960) nad Katedrą historii Polski do XV w.⁷⁶

W tradycji zakładowej zachowała się informacja, że głównie przebywał on w Akademii, a do Katedry przychodził jedynie na zajęcia. Od kierownika Katedry/Zakładu wymaga się obecności na miejscu, inspiracji prac badawczych, opieki nad młodszymi pracownikami, motywowania ich i kontrolowania postępów naukowych, jak też dbałości o ich systematyczne publikacje.

⁷⁰ Szerzej o tym zob. F. Sikora, *Związki profesora Zbigniewa Perzanowskiego z Pracownią Słownika Historyczno-Geograficznego Ziemi Polskich w Średniowieczu*, w: *Profesor Zbigniew Perzanowski (1922–1999)*, s. 111–112.

⁷¹ Informację tę podaje Z. Perzanowski, *Sylwiusz Mikucki* [1984], s. 555; tenże, *Sylwiusz Mikucki* [1985], s. 375.

⁷² M. Starzyński, B. Wyrozumska, *Stanisław Kuraś 1927–2009*, *St. Źródł.*, 50, 2012, s. 191–194; *Bibliografia prac Stanisława Kurasia za lata 1955–2006*, oprac. M. Starzyński, *St. Źródł.*, 50, 2012, s. 195–200.

⁷³ Szerzej o tym zob. Z. Piech, *Kierunki badań w Katedrze/Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii*, s. 319–320.

⁷⁴ *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2000. Jego biogram zamieszcza natomiast J. Sondel, *Słownik historii i tradycji Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2012, s. 856–857.

⁷⁵ Szerzej o tym zob. Z. Perzanowski, *Z dziejów Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki w Uniwersytecie Jagiellońskim*, s. 25–26.

⁷⁶ Obsadzanie tej katedry przeciągało się w czasie. Jeszcze w 1967 r. była ona nieobsadzona, a obowiązki kierownika pełnił Józef Mitkowski, zob. J. Garbacik, *Rozwój mediewistyki w Uniwersytecie Jagiellońskim*, w: *Studia z dziejów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. S. Mikucki, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 139, 1967, z. 16, s. 87.

Wszelkich ocen dokonuje się w pewnej skali. W tym wypadku punktem odniesienia powinny być dokonania pozostałych wybitnych uczniów W. Semkowicza: Z. Kozłowskiej-Budkowej, K. Buczka i M. Friedberga. Otóż ich osiągnięcia są niewspółmiernie większe od tych S. Mikuckiego, zarówno liczbowo, jak i merytorycznie, chociaż to on przejął po Mistrzu najważniejszą jego funkcję – kierownictwo najpierw Seminarium i Gabinetu NPH, a następnie Katedry, i w związku z tym spoczywała na nim szczególna odpowiedzialność. Trudno było dorównać takiemu poprzednikowi, ale kształcąc się pod jego opieką, mógł się do tego przygotować. Obejmując Katedrę po swoim Mistrzu, musiał mieć świadomość wagi jego dokonań i ich bogactwa, z którego mógł czerpać. W. Semkowicz umierając, pozostawił swoim uczniom ogromne dziedzictwo zainicjowanych i wymagających kontynuacji planów naukowych⁷⁷. Kierunek był więc wyznaczony. Wystarczyło wybrać coś z niego i kontynuować.

Z. Kozłowska-Budkowa podjęła m.in. kwestię polskiego rocznikarstwa i najstarszego piśmiennictwa⁷⁸, K. Buczek problematykę kartografii i słownika historyczno-geograficznego ziem polskich w średniowieczu⁷⁹, a M. Friedberg przede wszystkim problematykę archiwalną, edytorstwo źródeł oraz zagadnienia kancelarii miejskich i heraldyki⁸⁰. Natomiast S. Mikucki, będąc kierownikiem Katedry, nie zrealizował po śmierci Mistrza żadnego z wielkich Semkowiczowskich projektów. W jego działalności zabrakło energii badawczej i dynamiki, którą prezentowała szkoła W. Semkowicza.

Ostatnią ważną pracą zamykającą skromny dorobek naukowy, a zarazem dwudziestodwuletnie zatrudnienie S. Mikuckiego w Katedrze NPH i kierowanie nią, była opublikowana w 1967 r. niezwykle kompetentna rozprawa poświęcona naukom pomocniczym w Uniwersytecie Jagiellońskim⁸¹. W następnym roku przeszedł na emeryturę.

Negatywną zmianą, która zaszła w czasie, gdy kierował Katedrą, była też likwidacja egzaminu z nauk pomocniczych historii. Był to czas trudny dla naszych dyscyplin. Nie wiadomo, czy była to nieuchronna decyzja administracyjna, czy też zaniedbanie kierownika Katedry. Ale skutki były daleko sięgające. Do tamtej pory był to jeden z pięciu obowiązkowych egzaminów na studiach historycznych – jego usunięcie obniżało więc rangę przedmiotu. Uważam, że zajęcia kursowe pozbawione egzaminu nie spełniają w pełni swojej funkcji, również obecnie. Przywrócenie egzaminu udało się dopiero w roku akademickim 1982/1983.

Nie można oczywiście tracić z pola widzenia także dokonań S. Mikuckiego, które opisałem powyżej. Pozostawił ważne, chociaż nieliczne publikacje, kształcił młodą kadrę, wśród której znalazło się kilka ważnych postaci dla nauk pomocniczych historii, dbał o zachowanie substancji personalnej Katedry oraz bibliotekę i zbiory, a także o ich pomnażanie. W Katedrze cieszył się sympatią pracowników i studentów. Otrzymywał nagrody zarówno państwowe, jak i uczelniane. Był wyróżniony tytułem Zasłużonego Nauczyciela, odznaczony Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Zwycięstwa i Wolności oraz Odznaką Grunwaldzką. W 1979 r. został uhonorowany odnowieniem dyplomu doktorskiego po 50 latach.

Pięć miesięcy po jego śmierci, 19 XII 1983, odbyło się zebranie Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego pt. *Profesor Sylwiusz Mikucki – uczyony i dydaktyk*, na którym sylwetkę zmarłego zaprezentowali Z. Perzanowski i K. Mieszkowski. W ten sposób pracownicy Katedry pożegnali swojego profesora.

Ukształtowany w okresie międzywojennym, S. Mikucki starał się przenieść do PRL-owskiej szarżyny chociaż część minionego świata. Elegancki, cenił swoje szlacheckie pochodzenie, czego świadectwem

⁷⁷ Szerzej o tym zob. Z. Piech, *Władysław Semkowicz jako twórca*, s. 141–169.

⁷⁸ Bibliografię prac Zofii Kozłowskiej-Budkowej zob. w przyp. 18.

⁷⁹ F. Sikora, *O życiu i działalności Karola Buczka*, s. 15–36; *Bibliografia prac Karola Buczka za lata 1927–1982* (2003), oprac. F. Sikora, W. Bukowski, w: tamże, s. 47–63.

⁸⁰ W. Szymborski, *Marian Friedberg*, „Studenckie Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Studenckie Zeszyty Historyczne”, 16, 2005, z. 7, s. 123–154; tenże, *Bibliografia dzieł prof. Mariana Friedberga*, tamże, s. 151–154.

⁸¹ S. Mikucki, *Nauki pomocnicze historii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, w: *Studia z dziejów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. S. Mikucki, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 139, 1967, z. 16, s. 153–183.

był noszony herbowy sygnet. W początkowym okresie kariery używał zlatynizowej formy imienia – Silvio, z której zrezygnował jednak jeszcze przed wojną (choć w dalszym ciągu był tak nazywany przez bliskich). Świadectwem usilnego zachowania związków z Zachodem był „legendarny” świeży numer dziennika „Le Monde” wystający z kieszeni jego palta. Był w tej postawie przeciwieństwem ascetycznej Z. Kozłowskiej-Budkowej – jednak to ona stała się „naukową twarzą” Katedry.

Jak świadczą przypisy w jego pracach, utrzymywał ścisły kontakt z literaturą zagraniczną, co w owych czasach nie było łatwe. Zyskiwała na tym także kierowana przez niego Katedra NPH, gdyż udało się utrzymać prenumeratę podstawowych dla nauk pomocniczych historii czasopism: „Bibliothèque de L'École des chartes” oraz „Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung”. Od 1955 r. (od ukazania się pierwszego tomu) zaczęła się też prenumerata „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde”. Dbał o publikacje swoich prac w językach obcych, przede wszystkim francuskim. Starał się być Europejczykiem.

Wydaje się, że w końcowej ocenie S. Mikuckiego można posłużyć się biblijną metaforą. Nie stracił „talentów” otrzymanych od swoich poprzedników, ale też nie pomnożył ich na skalę możliwości własnych i środowiska, w którym się wychował, a także na miarę pokładanych w nim oczekiwań. Zakopał je i przechował, przekazując następnym pokoleniom, przed którymi wciąż stoi zadanie ich pomnażania.

Bibliografia prac Sylwiusza Mikuckiego za lata 1928 – (1974) 1981

1928

1. *Herb Pomorza polskiego w świetle źródeł*, cz. 1: *Do czasów Długosza*, w: *Sprawozdanie Szkolne Państwowego Gimnazjum Męskiego w Tarnowskich Górach za rok szkolny 1927/28*, Tarnowskie Góry 1928 oraz osobna odbitka
Rec.: ks. R.A. Mańkowski, Zap. TNT, 7, 1926/1928, s. 331–332

1929

2. *Barwa w heraldyce średniowiecznej*, cz. 1: *Herby rycerstwa zachodniego i polskiego*, Roczn. Herald., 9, 1929, s. 191–250
3. *W sprawie genezy orła polskiego*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 12, 1928–1929, s. 114–129

1932

4. Rec.: S. Kętrzyński, *O dwu pieczęciach Przemysława II z roku 1290*, Mies. Herald., 11, 1932, nr 2, s. 21–30, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 14, 1931–1932 [wyd. 1933], s. 156–158

1933

5. *Badania autentyczności dokumentu w praktyce kancelaryjnej monarszej i sądów polskich w wiekach średnich. (Die Urkundenkritik in der Praxis der Kanzlei des Herrschers und polnischer Gerichte im Mittelalter)*, „Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie. Classe d'Histoire et de Philologie”, 7–10, 1933 [wyd. 1934], s. 160–167

1934

6. *Badanie autentyczności dokumentu w praktyce kancelaryjnej monarszej i sądów polskich w wiekach średnich*, RAU whf, seria 2, t. 44 (zbioru ogólnego t. 69), nr 3, Kraków 1934, s. 257–359 [Polemika: J. Adamus, „Przewodnik Historyczno-Prawny”, 5, 1934–1936 [wyd. 1937], s. 108–109; odpowiedź na polemikę – zob. niżej, 1938 r.]

1935

7. Rec.: M. Gumowski, *Moneta na Śląsku do końca XIV w.*, w: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. 3, red. W. Semkowicz, Kraków 1936, s. 553–717, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 17, 1935 [wyd. 1936], s. 119–122

1936

8. *Heraldyka Piastów śląskich do schyłku XIV wieku*, w: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*, t. 3, red. W. Semkowicz, Kraków 1936, s. 441–552
Rec.: H. Krupicka, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens”, 71, 1937, s. 506–510
9. Rec.: M. Friedberg, *Herb miasta Krakowa*, „Rocznik Krakowski”, 28, 1937, s. 97–138 oraz osobna odbitka; tenże, *Nieporozumienia heraldyczne. (Jeszcze o herbie Krakowa)*, „Rocznik Krakowski”, 28, 1937, s. 243–245, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 18, 1936 [wyd. 1937], s. 135–138

1937

10. *Remarques sur les origines du notariat public en Pologne. Etude diplomatique*, „Revue Historique de Droit Français et Étranger”, 4e série, 16, 1937, s. 333–350

1938

11. *Kilka uwag o obronie autentyczności dokumentu w Polsce średniowiecznej*, Przegl. Hist., 34, 1937–1938, nr 1, s. 296–300
[Odpowiedź na polemikę – zob. wyżej, 1934 r.]
12. *Mianowanie notariuszy publicznych imperiali auctoritate w diecezjach krakowskiej i lwowskiej w XV wieku*, w: *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby*, t. 1, Kraków 1938, s. 289–328
13. *Mianowanie notariuszy publicznych imperiali auctoritate w diecezjach krakowskiej i lwowskiej w XV wieku. (La création de notaires publics impériaux dans les diocèses de Cracovie et de Lwów aux XIV-e et XV-e siècles)*, „Bulletin International de l’Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie. Classe d’Histoire et de Philosophie”, 7–10, 1938, s. 145–148
14. *Początki notariatu publicznego w Polsce*, Przegl. Hist., 34, 1937–1938, nr 1, s. 10–26

1939

15. *Nowa praca o źródłach heraldyki śląskiej*, Mies. Herald., 18, 1939, nr 2, s. 27–29
[dot.: P. Bretschneider, *Schlesische Wappen in mittelalterlichen Handschriften*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens”, 72, 1938, s. 1–24]
16. Rec.: M. Haisig, *Sfragistyka szlachecka doby średniowiecza w świetle archiwaliów lwowskich*, Lwów 1939, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 20, 1938–1939, s. 332–333

1945

17. *Naukowa książka w czasie okupacji w Krakowie*, „Tygodnik Powszechny”, 1945, nr 3, s. 2

1946

18. *O dyplomatyce*, „Życie Nauki. Miesięcznik Naukowy”, 1, 1946, nr 5, s. 349–352

1947

19. *Studia nad najstarszą dyplomatyką ruską. I. Dogowory z Grekami*, „Sprawozdania Polskiej Akademii Umiejętności”, 48, 1947, nr 3, s. 76–78

1948

20. *Katalog wydawnictw Polskiej Akademii Umiejętności 1873–1947*, t. 1: *Wydawnictwa Wydziałów Filologicznego i Historyczno-Filozoficznego, wydawnictwa specjalne i periodyczne*, oprac. S. Mikucki, Kraków 1948

1949

21. *Władysław Semkowicz (9 V 1878 – 19 II 1949)*, Kwart. Hist., 57, 1949, z. 1–4, s. 325–330
22. *Władysław Semkowicz*, „Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Centre Polonais de Recherches Scientifiques de Paris. Bulletin”, 1949, nr 3, s. 25–30

1951

23. *Studia nad źródłami heraldyki polskiej. Rękopis nr 15652-56 Biblioteki Królewskiej w Brukseli. Gelre. Wapengedichten en wapenboek*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności”, 52, 1951, nr 2, s. 106–110, tabl. I–VI

1952

24. *Studia nad najdawniejszą dyplomatyką ruską. I. Traktaty rusko-bizantyńskie z X w.*, „Pamiętnik Słowiański”, 3, 1952, s. 106–146

1953

25. *Études sur la diplomatie russe la plus ancienne. I. Les traités bizantino-russes du Xe siècle*, „Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie. Classe d'Histoire et de Philosophie”, no supplémentaire, 7, 1953, s. 1–40
Rec.: G. Stökl, „Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung”, 61, 1953, s. 441–444

1958

26. *Rycerstwo słowiańskie w Wapenboek Gelrego* [cz. 1], St. Źródł., 3, 1958, s. 103–123
27. *Studia nad najdawniejszą dyplomatyką ruską. II. Podstawy źródłowe dyplomatyki ruskiej X i XI w.*, „Rocznik Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie”, 4, 1958 [wyd. 1960], s. 55–64

1959

28. *Podstawy źródłowe dyplomatyki ruskiej X i XI w.*, „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji PAN. Oddział w Krakowie”, 1959 [wyd. 1960], s. 177

1960

29. *Études sur la diplomatie russe la plus ancienne. II. Remarques sur la diplomatie russe des Xe et XIe siècles*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 26, 1960, z. 4, s. 137–145
30. *Rycerstwo słowiańskie w Wapenboek Gelrego*, cz. 2: Karty 33v, 68v, 69, w: *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70. rocznicę urodzin*, Warszawa 1960, s. 189–203
31. *Sfragistyka*, oprac. M. Gumowski, M. Haisig, S. Mikucki, red. S. Mikucki, Warszawa 1960
Rec.: K. Jasiński, St. Źródł., 7, 1962, s. 174–177; S.K. Kuczyński, Przegl. Hist., 53, 1962, nr 4, s. 822–826; tenże, „Wiadomości Numizmatyczne”, 5, 1961 [wyd. 1962], z. 2–3, s. 180–182
32. *Zagadnienia wstępne*, w: *Sfragistyka*, oprac. M. Gumowski, M. Haisig, S. Mikucki, Warszawa 1960, s. 11–56
Rec. tomu: K. Jasiński, St. Źródł., 7, 1962, s. 174–177; S.K. Kuczyński, Przegl. Hist., 53, 1962, nr 4, s. 822–826; tenże, „Wiadomości Numizmatyczne”, 5, 1961 [wyd. 1962], z. 2–3, s. 180–182

1961

33. *Etudes sur l'armorial de Gelre*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 40, 1961, z. 6, s. 5–32

1967

34. *Nauki pomocnicze historii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, w: *Studia z dziejów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. S. Mikucki, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 139, 1967, z. 16, s. 153–183
Rec. tomu: O. Halecki, „The American Historical Review”, 74, 1969, nr 5, s. 1660–1661
35. *Studia z dziejów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego* (red.), „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 139, 1967, z. 16
Rec.: O. Halecki, „The American Historical Review”, 74, 1969, nr 5, s. 1660–1661

1974

36. *Miejsce humanistyki w strukturze i pracach Akademii*, w: *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952. Nauki humanistyczne i społeczne. Materiały sesji jubileuszowej Kraków 3–4 V 1973*, Kraków 1974, s. 15–26

Redakcje i rady redakcyjne czasopism

37. „Rocznik. Polska Akademia Nauk. Oddział w Krakowie”, oprac. i przyg. do druku w latach 1958/1959–1962/1963
38. „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” – redaktor naczelny/członek komitetu redakcyjnego w latach 1936 (t. 41) – 1951 (t. 52)
39. „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji [Naukowych] Polskiej Akademii Nauk. Oddział w Krakowie”, oprac. i przyg. do druku w latach 1961–1981

Professor Sylwiusz Mikucki (1898–1983)

Summary: Sylwiusz Mikucki (1898–1983) is a somewhat forgotten specialist in auxiliary sciences of history. He was a student of Władysław Semkowicz. After completing his studies in law and history, he initially worked as a teacher at a secondary school at Tarnowskie Góry. Later, he became the director of the Polish Academy of Arts and Sciences' office. Following the Second World War, he was employed at the Department of Auxiliary Sciences of History at Jagiellonian University, succeeding Semkowicz. His academic interests focused on heraldry, sphragistics and diplomatics. Mikucki's scientific output may be modest in quantity, but it is significant in content. His high-quality works have established new directions for research and continue to inspire today. In the fields of heraldry and sphragistics, he has produced pioneering studies on colour in heraldry, the origins of the White Eagle, the coat of arms of Pomerania, and the heraldry of the Silesian princes. He drew up Polish coats of arms in the fourteenth-century Gelre Armorial, which greatly encouraged the study of Polish coats of arms in Western European armorials. He was the editor and one of the authors of the textbook *Sfragistyka* ([Sphragistics], published in 1960). In the field of diplomatics, he undertook studies on the authenticity of documents by royal and court chancelleries in the Middle Ages and on public notarial practice, thus broadening the traditional questionnaire of diplomatics. After the war, he focused on Ruthenian diplomacy in the tenth century. He led the Department of Auxiliary Sciences during the challenging period of the 1950s and 1960s. Still, he did not achieve the same level of success as some other outstanding Semkowicz's students (such as Zofia Kozłowska-Budkowa, Karol Buczek, and Marian Friedberg). This article discusses Sylwiusz Mikucki's academic contributions, aiming to summarise his work and determine his position within the field of auxiliary historical studies.

Nota o autorze: Zenon Piech – dr hab., em. prof. UJ, w latach 2005–2024 kierownik Zakładu Nauk Pomocniczych Historii (obecnie Pracowni Nauk Pomocniczych Historii i Źródłoznawstwa) w Instytucie Historii Uniwersytetu

Jagiellońskiego. Specjalista w zakresie nauk pomocniczych historii, a zwłaszcza sfragistyki, heraldyki, epigrafiki, archeologii prawnej i ikonografii historycznej, zajmuje się także znakami i ideologią władzy. Prowadzi badania nad historią Katedry/Zakładu Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Author: Zenon Piech – PhD hab., Professor Emeritus of the Jagiellonian University, between 2005 and 2024 head of the Department of Auxiliary Sciences of History (currently the Sub-Department of Auxiliary Sciences of History and Source Studies) at the Institute of History of the Jagiellonian University. A specialist in the auxiliary sciences of history, particularly sphragistics, heraldry, epigraphy, legal archaeology, and historical iconography, he also examines the signs and ideology of power. Researches the history of the Department/Sub-Department of Auxiliary Sciences of History, Jagiellonian University.

Instytut Historii
Uniwersytet Jagielloński
ul. św. Anny 6
31-007 Kraków
e-mail: zenon.piech@uj.edu.pl

Bibliografia

- Mikucki S., *Nauki pomocnicze historii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, w: *Studia z dziejów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. S. Mikucki, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 139, 1967, z. 16, s. 153–183
- Perkowska U., *Corpus Academicorum Facultatis Philosophie Universitatis Iagellonicae 1850–1945*, Kraków 2007
- Perzanowski Z., Sylwiusz Mikucki (24 I 1898 – 23 VII 1983), *St. Hist.*, 27, 1984, s. 555–557
- Perzanowski Z., Sylwiusz Mikucki (24 I 1898 – 23 VII 1983), „*Archeion*”, 79, 1985, s. 274–276
- Perzanowski Z., *Z dziejów Zakładu Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki w Uniwersytecie Jagiellońskim*, w: *Tradycje i perspektywy nauk pomocniczych historii w Polsce. Materiały z sympozjum w Uniwersytecie Jagiellońskim dnia 21–22 października 1993 roku Profesorowi Zbigniewowi Perzanowskiemu przypisane*, red. M. Rokosz, Kraków 1995, s. 21–27
- Piech Z., *Kierunki badań w Katedrze/Zakładzie Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego 1945–2004*, w: *220 lat nauk pomocniczych historii w Uniwersytecie Jagiellońskim*, red. Z. Piech, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”, 152, 2025, nr 2, s. 279–339
- Piech Z., *Władysław Semkowicz jako twórca nowoczesnych nauk pomocniczych historii. Refleksje w siedemdziesiątą piątą rocznicę śmierci*, *St. Źródł.*, 62, 2024, s. 141–169
- Siess Z., *Prof. Sylwiusz Mikucki (1898–1983)*, „*Gazeta Wyborcza. Dodatek Krakowski*”, 6 VIII 2003
- Starzyński M., Ożóg K., *Erudita. O Zofii Kozłowskiej-Budkowej*, w: *Z. Kozłowska-Budkowa, Wspomnienia z lat 1893–1923*, oprac. M. Starzyński, Kraków 2018, s. IX–XXX
- Wyrozumski J., *Profesor Sylwiusz Mikucki*, „*Tygodnik Powszechny*”, 37, 1983, nr 34, s. 4
- Wyrozumski J., *Sylwiusz Mikucki 24 I 1898 – 23 VII 1983*, *St. Źródł.*, 29, 1985, s. 245–246